

DR

FANG

Thomas Thurah

FANG SPROGFEJLENE

Og lev et frit og lykkeligt liv

SPROG
BOOKLET #1

SPROG-

FEJLENE

INDHOLD

Forord	5
Kommaerne – kongefejlen	9
I ét eller to ord – en udbredt sprog-fejl	39
Bindestreger – noget med led-bindestregen, Gedser-Rostock-bindestregen m.fl.	49
Skråstreger – om rigtige/forkerte skråstreger	55
Apostrof – om et blødt bindemiddel	59
Store eller små bogstaver – nogle gange små, men stort i alle navne	63
Nogen eller nogle – større end nul eller større end én eller ét	73
Bøjningsfejl	77
– Hans, hendes, sin, dens, dets, ens, deres – Emil skælder sin far ud, når Emil er grundled	77
– Ligge eller lægge, sidde eller sætte – og om at springe i luften eller sprænge bomben	82
– Handling eller tilstand – dræbt/dræbte, forelskede/forelsket	83
– Nutid eller datid – lykkes/lykkedes, synes/syntes, nøjes/nøjedes	84
– Ental eller flertal – politiet, de trak stavene, men har Hongkong deres eget selvstyre?	85
Rodekassen (andre fejl)	89
Stavefejl – forkerte bogstaver, forkert rækkefølge	89
Ordfejl – forkert betydning	90
Sætningsfejl – forkerte ord, forkert rækkefølge, forkert for- bindelse	92
Fejl i ordforbindelser og i faste udtryk og vendinger – det ligner at, både—men-også	93
Korrektur- og tastefejl – og om at læse sin egen tekst og fange fejlene – og få et bedre liv	94
Svar på øvelserne	99
Register	111

FORORD

Denne lille bog er tænkt som en praktisk håndsrækning i det daglige sprogarbejde. Den kan læses i ét stræk på et par timer og forhåbentlig banke rusten af gammel sprogviden eller lægge grunden til ny. Den kan også bruges som opslagsbog, når man står over for et sprogspørgsmål, der kræver et hurtigt svar. Brug indholdsfortegnelsen først i bogen eller stikordsregisteret bagerst.

Hvorfor en lille bog om sprogfejl og om at fange dem?

En tekst med mange sprogfejl er sværere at *forstå* end en tekst uden eller med få og ubetydelige fejl. Det tager *længere tid* at læse teksten med mange sprogfejl. Desuden *svækker* fejlene tekstens og dermed afsenderens *troværdighed*.

Det er tre rigtig gode grunde til at undgå sprogfejlene eller i det mindste at fange de værste.

Der er to grunde mere.

Den tekst, som afsenderen har brugt tid på og lagt omhu i at tjekke for sprogfejl, er som regel også en bedre tekst på andre måder. Nogle af sætningerne er måske blevet strammet op, og et par ord erstattet af nogle mere præcise. Et par linjer eller et helt afsnit er måske blevet slettet, fordi det ved nærmere eftersyn viste sig at være overflødigt. På den måde bliver også *læseoplevelsen* bedre.

Alt det bekræfter forskningen. Og alt det ved de fleste, som til daglig bruger tid på at fremstille tekster eller på at læse dem.

Læseoplevelsen er i familie med både *skriveevnen* og *skrivelysten*. Dermed er vi kommet til den sidste grund til at interessere sig for sprogregler og at fange sprogfejl. Måske den vigtigste.

Nogle synes, at sprogregler er kedelige og *svære*. Og nogle – muligvis de samme – opfatter sproget som et sted, hvor tanke og fantasi kan udfolde sig frit, mens reglerne for sproget virker forstyrrende og begrænsende. Eller ligefrem ødelæggende.

Som en orm i æblet.

Det er ikke så mærkeligt. Reglerne er mange, i Retskrivningsordbogen fylder de næsten 150 tætrykte sider, og nogle af dem er svære og muligvis også kedelige. Alligevel mener vi ikke, at det er rigtigt at fremstille sprogreglerne som sprogets indre fjende eller som en løkke lagt om halsen på tanke og fantasi.

For at gøre en lang historie kort: Reglerne er sproget. Den svære og langtrukne øvelse består i at lære reglerne så godt at kende, at man ikke behøver at tænke så meget over dem eller ikke behøver at lade sig forstyrre, hvis man alligevel gør det. Reglerne holder aldrig op med at være noget, man skal slå op eller søge svar på. Eller kløjes i og blive irriteret over. Men de kan på et tidspunkt blive så meget ét med sproget, at de ikke længere opleves som en begrænsning af det, vi gerne vil udtrykke, men mere som en vifte af måder at gøre det på. En gang imellem – slet ikke så sjældent – kan udtryksmulighederne af samme grund føles som noget, vi ikke spekulerer os frem til, men som noget, der kommer – springende – af sig selv.

Som frø af en frøkapsel.

Vi sætter det på spidsen i bogens titel og undertitel, bevidste om overdrivelsen, men sikre på dens kerne af sandhed: *Fang sprogfejlene – og lev et frit og lykkeligt liv.*

I DR's sprogredaktion laver vi løbende undersøgelser af sproget på DR's forskellige platforme. Vi tæller ikke kun fejlene, men prøver også at blive klogere på, hvilken slags fejl der optræder flest af, og hvilken konsekvens fejlene har for tekstforståelsen. Vi gennemfører desuden kurser i sprog for alle afdelinger og redaktioner, som ønsker det, ligesom vi hjælper med at læse korrektur på rapporter og redegørelser, som bliver til rundt omkring i huset. Og når en af DR's brugere trods vores fælles anstrengelser klager over sprogfejl i DR, så lander klagen før eller senere også på sprogredaktionens bord.

Det er blandt andet vores viden og erfaringer fra de mange sammenhænge, dvs. fra sproget, som det bliver brugt i virkeligheden og til mange forskellige formål, vi har prøvet at omsætte til bogen her.

I bogen har vi fokus på sprogregler og de mest udbredte sprogfejl, ikke på grammatik i bred almindelighed. Vi bruger kun de fagbegreber, som er nødvendige for at forklare sprogreglen og fejltypen. Og vi holder os de fleste steder til de danske betegnelser. Hvor vi har hjemmelavede huskeregler eller navne for ting i sproget, som vi på vores kurser har oplevet kan være nyttige for nogen, bruger vi dem.

Alle eksempler i bogen – både dem med fejl i og dem uden – er fra dr.dk. Og vi har kun nogle ganske få steder og af pædagogiske årsager ændret lidt i dem.

KOMMAERNE

Kommafejl er den type sprogføjl, der er flest af. Det gælder for snart sagt alle tekster, vi møder.

Kommafejlen er kongefejlen.

På dr.dk udgør de godt halvdelen af alle sprogføjl. Nogle af dem er ikke meget forstyrrende for hverken forståelsen eller læserytmen. Men et forkert sat eller et manglende komma kan godt ødelægge begge dele. Se for eksempel på sætningen her:

Man kan finde alt det, man ikke lige vidste, man manglede i en genbrugsbutik.

Prøv at sætte et komma efter ordet 'manglede', og læs sætningen igen.

Når vi i det følgende forklarer kommareglerne, holder vi os til reglerne for startkommaet. Det er det komma, de fleste sætter. Sidst i afsnittet skal vi nok forklare forskellen på startkommaet og komma uden startkomma.

VI SÆTTER KOMMA FOR AT ADSKILLE SÆTNINGER

Der er én regel, som forklarer langt de fleste kommaer. Derudover er der syv-otte andre regler, som forklarer resten. De fleste af reglerne er enkle, et par af dem er svære.

Reglen, der forklarer de fleste kommaer, siger, at vi sætter komma for at adskille sætninger.

En *sætning* består af et grundled og et udsagnsled. Og som regel af noget mere, men altid af et grundled og et udsagnsled.

I eksemplerne nedenfor og i det følgende farver vi grundledet rødt og udsagnsleddet grønt. Vi nøjes for overskuelighedens skyld med kun at farve den del af udsagnsleddet grønt, som er sætningsdannende (finit), dvs. som man kan sætte for eksempel et 'jeg' foran. Resten af

udsagnsleddet lader vi være sort (for eksempel 'se' i 'kan se', 'set' i 'har set' eller 'have set' i 'ville have set').

Landsholdet **taber**.

Her er grundled og udsagnsled. Derfor er det en sætning. Som sagt består de fleste sætninger godt nok af flere led. Som her:

Vejrguderne **modarbejder** elpriserne.

S **stemmer** imod eget lovforslag om børnetilskud til udsatte.

Men bare der er et grundled og udsagnsled, er der en sætning.

Også når grundledet består af flere ord, og når udsagnsleddet kommer før grundledet:

Tilsynschef i Socialtilsyn Syd Peter Bjerregaard Andersen **har** ...

For først **skal vi** ...

Forbindelsen mellem grundled og udsagnsled hedder i øvrigt *neksus*. *Neksus* betyder forbindelse.

Den eneste anden slags sætninger, der findes, er bydeformen. For eksempel 'Spis!' Eller 'Løb!' Eller 'Overgiv dig!'

Det er logisk nok. 'Spis!' og 'Løb!' og 'Overgiv dig!' betyder jo 'Du skal spise', 'Du skal løbe', 'Du skal overgive dig'. Der er altså *neksus*, dvs. et grundled og et udsagnsled. *Neksus* er bare skjult.

Vi sætter kommaer for at adskille sætninger, siger som nævnt reglen, der forklarer de fleste kommaer. Hvis der er to sætninger i forlængelse af hinanden, er der derfor ét komma:

Justitsministeriet **bemærker** i et notat, at **der er** tale om et skøn.

Hvis der er tre eller fire sætninger lige efter hinanden, er der henholdsvis to og tre kommaer:

Duellen **fandt** sted i Aabenraa i Sydjyllands Storkreds, hvor **de begge er** opstillet, og hvor **Pernille Vermund håber** at kunne lokke nogle af Thulesen Dahls mange vælgere over på sit hold.

Birgitta Essén **skriver** bl.a. i undersøgelsen, at **begge piger har** helt normale kønsorganer, og at **hun** ikke **har** fundet noget som helst på pigerne, **der understøtter** de danske myndigheders vurdering.

Vi kalder kommaerne, som vi sætter mellem sætninger, der kommer lige efter hinanden, for *futtogskommaet*. Det gør vi for sjov skyld, men også fordi det gør det lettere at huske reglen.

Hvis en sætning er indskudt i en anden sætning, er der to kommaer. Ét, hvor den indskudte sætning begynder, ét, hvor den slutter.

Men **gældsposter, der** i særlig grad **kan** støde retsfølelsen, **friholdes** for afskrivning.

Den slags kommaer, altså kommaer, som sættes omkring indskudte sætninger, kalder vi for bedre at kunne huske reglen for *indskudskommaet*. For særlig sjovt er det ord jo ikke.

Nogle gange kommer der en lille stump sætning lige efter indskuddet, inden hele sætningen slutter. Som i de to eksempler her, hvor vi har understreget den lille sætningsstump:

Hun har kastet sig ud i slagsmål, som **andre ville** gå langt uden om, og diskussioner, som **hun** i dag **fortryder** at have været en del af.

Kunstnerne har tabt indtægter under pandemien, fordi **mange arrangementer måtte** aflyses, og sidenhen, fordi **publikum** efter genåbningen **er** blevet hjemme.

I de tilfælde skal kommaet sættes, som vi har gjort det her, fordi sætningsstumpen er en fortsættelse af den allerførste del af sætningen ('Hun har kastet sig ud i slagsmål og diskussioner ...', 'Kunstnerne har tabt indtægter under pandemien og sidenhen ...').

I lidt mere komplekse sætninger kan det være svært i en fart at afgøre, hvor mange sætninger der er, og hvad der hænger sammen med hvad. Det kan skyldes, at der er to udsagnsled, men kun ét grundled. Som i eksemplerne her (hvor vi har understreget de to udsagnsled, som hører til samme grundled):

Det vidner jo om, at kvinderne vil blande sig i de politiske diskussioner og gerne vil spille en rolle i, hvilke love og regler der skal gælde i det danske samfund, siger Eva Kjer Hansen.

Andre overlevende fortæller ifølge BBC, at de hørte et kæmpe brag, hvorefter skibet stoppede og efter kort tid begyndte at tippe over til den ene side.

Men når der kun er ét grundled, er der også kun én sætning, lige meget hvor mange udsagnsled der så er.

Sætninger, hvor udsagnsleddet består af to eller flere ord, kan også være svære at overskue. Især hvis der er en indskudt sætning mellem ordene i udsagnsleddet (her markerer vi hele udsagnsleddet med grønt):

I dag kan alle civile sager, som drejer sig om mere end 10.000 kroner, frit ankes fra byret til landsret.

Udsagnsleddet er 'kan ankes'. Det er lettere at se, hvis man både fjerner indskuddet og 'i dag'. Så står der: 'Alle civile sager kan ankes'.

Også bydeformen kan nogle gange være svær at opdage i farten. Et enkelt ord i bydeform, 'løb!', 'spis!', er som nævnt en sætning. Hvis bydeformen står sammen med en anden

sætning, skal der derfor sættes komma imellem. Som her (hvor vi har farvet bydeformen rød-grøn, fordi den jo indeholder både grundled og udsagnsled):

Se, hvor meget priserne er steget i din kommune.

Hør, jeg ledte ikke Alameda ...

Og forbered dig på, at det kun går én vej.

Jo mere komplekse sætningerne er, desto sværere er de at overskue. Og desto sværere er de at sætte kommaerne rigtigt i.

Bortset fra det er reglen enkel: Vi sætter kommaer for at adskille sætninger.

EKSEMPLER MED KOMMAER

Li fortæller, at han deltog i en mindehøjtidelighed i Shanghai i søndags.

Hun ser altså ikke stigningen som et udtryk for, at danskeres sexliv er blevet mere uansvarligt.

Det hold, der vinder, går videre i VM-turneringen.

Socialdemokratiet har i dag understreget, at partiet ikke vil stemme for lovforslaget, så længe der ikke er en regering, hvilket har medført hård kritik fra de røde partier, som var med i aftalen.

Ifølge vagtchefen er en person tilsyneladende stået ud af en bil og har affyret skuddet eller skuddene, hvorefter personen har sat sig tilbage i bilen og er kørt væk i høj fart.

Der er ikke kommet noget frem om det i retten, formentlig fordi der ikke har været nogen diskussion af, hvorvidt den er rigtig eller ej.

ØVELSE – SÆT KOMMA I SÆTNINGERNE

Også de kølige nætter fortsætter siger Anders Brandt.

Men nu har mindst tre personer politianmeldt foreningen fordi de mener at de er blevet snydt.

Det samme vil Preben Bang Henriksen der er retsordfører for Venstre efter at være blevet præsenteret for kritikken fra advokaterne.

Personen overlevede og fik hjælp af de danske soldater da de nåede frem til skibet.

Der står dog ikke noget om hvordan pengene skal findes eller hvor mange af dem lønmodtagerne skal levere.

Min forventning er at de tager det lige så alvorligt som jeg gør og derfor forventer jeg også at de påtager sig ansvaret for at der hurtigst muligt bliver fundet en løsning så Matilde igen kan bedrive journalistik i Ukraine.

Konflikten mellem de to lande skyldes politiske uoverensstemmelser som går næsten et århundrede tilbage og både militære og handelsmæssige stridigheder som er af nyere dato.

Se svarene bagerst i bogen.

HVOR SKAL KOMMAET SÆTTES?

Vi sætter kommaer for at adskille sætninger. Men hvor præcis skal kommaet sættes?

I eksemplerne ovenfor står kommaet i de fleste tilfælde foran et af de småord, som kobler to sætninger sammen: 'at han deltog ...', 'hvorefter personen har ...', 'da de nåede ...', 'der har ...'.

Småordene hedder også bindeord. Når det, de binder sammen, er sætninger, kalder vi dem *sætningskoblinger*.

Det er det ene svar: Kommaet skal sættes foran et af de mange småord, der fungerer som sætningskoblinger: 'at', 'der', 'som', 'hvilket', 'hvor', 'hvorfor', 'hvordan', 'da', 'så', 'fordi', 'eftersom' osv.

Men vel at mærke kun, når småordene indleder en ny sætning.

For nogle gange kan småordene godt optræde, uden at der følger en sætning lige efter. Som i eksemplerne her:

Der er ikke meget ligestilling at spore i den danske dommerverden, der er totalt mandsdomineret.

Rie Louise Rasmussens kærlighed til fodbold startede med at blive udlevet som spiller på banen ...

Der skal selvfølgelig hverken komma foran 'at spore', 'at blive' eller 'som spiller'.

Vi kalder ikke kun småordene for bindeord eller sætningskoblinger, men også nogle gange for *kommamagneter*. Det gør vi, fordi de tiltrækker kommaer. Og fordi de desværre også nogle gange gør det, selvom der slet ikke skal være noget komma.

Kigger vi igen på eksemplerne ovenfor, kan vi se, at der et sted er sat komma foran 'så længe der ikke er'. Et andet sted står det foran 'formentlig fordi'. Reglen er stadig, at kommaet skal stå foran bindeordet, når bindeordet binder to sætninger sammen, dvs. når bindeordet er en sætningskobling. Det nye er, at bindeordet godt kan bestå af flere ord. Når der er flere småord i et bindeord, kalder man dem for *udvidede bindeord*. Andre eksempler er 'uanset om', 'på

grund af at', 'i anledning af at', 'i erkendelse af at', 'med henblik på at' osv.

Det andet svar på spørgsmålet om, hvor kommaet skal sættes, er derfor: Kommaet skal sættes foran de udvidede bindeord, når bindeordene er sætningskoblinger, dvs. indleder en ny sætning.

OMBYTNINGSPRØVEN

Selvom man kan se forskel på sætningskoblinger, der består af ét bindeord, og sætningskoblinger med udvidede bindeord, kan man stadig blive i tvivl om, hvor kommaet skal sættes.

Så kan man bruge *ombytningsprøven*.

Den går ud på at bytte om på sætningernes rækkefølge. På den måde finder man nemlig ud af, hvor grænsen mellem sætningerne går.

Lad os tage et af eksemplerne fra før og lade, som om vi ikke ved, hvor kommaet skal stå:

Li fortæller at han deltog i en mindehøjtidelighed i Shanghai i søndags.

Bytter vi om på sætningernes rækkefølge, kommer hele sætningen til at se sådan ud:

At han deltog i en mindehøjtidelighed i Shanghai i søndags fortæller Li.

Grænsen mellem de to sætninger i den oprindelige sætning går altså før 'at'. Det havde vi nok gættet. Så vi sætter et komma:

Li fortæller, at han deltog i en mindehøjtidelighed i Shanghai i søndags.

Lad os tage et eksempel med udvidede bindeord. Her har vi måske mere brug for ombytningsprøven.

Vi nøjes med det vigtigste fra sætningen og fjerner igen kommaet:

Socialdemokratiet vil ikke stemme for lovforslaget så længe der ikke er en regering ...

Hvis vi var fristede til at sætte kommaet foran 'der', altså foran kommamagneten, så gør ombytningsprøven det tydeligt for os, at den ikke går. For man kan jo ikke sige: '~~Der ikke er en regering, vil Socialdemokratiet ikke stemme for lovforslaget så længe~~'.

Flytter vi grænsen mellem de to sætninger og tager alle småordene med, lyder det anderledes rigtigt:

Så længe der ikke er en regering vil socialdemokratiet ikke stemme for lovforslaget.

Kommaet skal altså i den oprindelige sætning stå foran 'så længe'.

Og et sidste eksempel med udvidede bindeord. Vi nøjes igen med det vigtigste i sætningen og fjerner kommaet:

Der er ikke kommet noget frem om det i retten formentlig fordi der ikke har været nogen diskussion ...

Og efter ombytningsprøven:

Formentlig fordi der ikke har været nogen diskussion er der ikke kommet noget frem om det i retten.

Altså komma foran 'formentlig' i den oprindelige sætning og ikke foran kommamagneterne 'fordi' eller 'der'.

Ved såkaldte *relativsætninger* dur ombytningsprøven ikke. For eksempel her:

Det var den samme partiformand, der tidligere beskyldte statsministeren for magtfuldkommenhed.

Hun kritiserer loven, som hun selv var med til at få vedtaget.

Det er sætningerne 'der tidligere beskyldte statsministeren for magtfuldkommenhed' og 'som hun selv var med til at få vedtaget', der er relativsætninger. Relativsætninger indledes typisk med 'der' eller 'som'. Her bliver ombytnin-gen noget vrøvl: '~~Der tidligere beskyldte statsministeren for magtfuldkommenhed var det den samme partiformand.'~~

Heldigvis er det sjældent relativsætninger, der volder problemer.

FLERE KOMMAREGLER

Ud over den regel, vi lige har beskrevet, findes en håndfuld andre.

Dem handler de næste sider om.

KOMMA FORAN 'MEN'

Der skal sættes komma foran 'men', hvis ordet forbinder to sætninger. Det svarer til reglen om, at vi sætter kommaer for at adskille sætninger.

Kristendemokraterne er også medlem af EPP, men partiet møder ikke op til dagens afstemning ...

Man må selv bestemme, om man vil sætte komma foran et 'men', der ikke forbinder to sætninger.

Det er med andre ord aldrig forkert at sætte komma foran 'men'. Så hvorfor ikke bare sætte det?

Et lille skridt måske, men dog en aftale, som fik FN's generalsekretær, Antonio Guterres, til at udtrykke glæde.

Anne skyldte penge til Skat, men må ikke betale tilbage.

OPREMSNINGSKOMMAET

Opremsningskommaet volder sjældent problemer. Når man remser navne eller ting op, sætter man komma imellem, medmindre man bruger et andet bindeord, for eksempel 'og', eller et andet tegn, for eksempel bindestreg. Vi kalder også opremsningskommaet *Rip, Rap, Rup-kommaet*.

Statsministeren var konservativ, han hed Poul Schlüter og stod i front for en firkloverregering bestående af Det Konservative Folkeparti, Venstre, Centrum-Demokraterne og Kristeligt folkeparti.

Det er kommaerne mellem partinavnene, der er opremsningskommaer.

I begge tilfælde havde fartøjet to store motorer, flag på motorbåden, en stige, tønder med brændstof samt våben ombord.

Nogle gange støder vi på kommaer, som ligner opremsningskommaer, men som ikke er det. De er bare forkert sat.

DR Sportens kommentator har én, klar favorit til VM-guldet.

Man kan kun sætte et opremsningskomma, hvis man også kunne have sat et 'og'. Det kan man ikke her.

KOMMA, NÅR EN SÆTNING ER GRUNDLED I EN ANDEN SÆTNING

Den næste regel kan godt drille. Men den er logisk nok – eller helt præcist halvlogisk.

Reglen siger, at der skal sættes komma, når en ledsætning er grundled i en anden sætning. Vi forklarer senere, hvad en ledsætning helt præcist er. Lige nu er det ikke så vigtigt.

Her er et eksempel. Vi farver grundledet rødt og ud-sagnsleddet grønt, først i den første del af sætningen, dvs. i ledsætningen, så i hele sætningen:

At **prinsen favnede** bredt ...

At **prinsen favnede bredt**, **stod** ikke mindst klart til bisættelsen.

Når vi skriver, at det er halvlogisk, at der skal sættes komma i sætninger af den slags, skyldes det, at der jo næsten er to fulde sætninger, dvs. to gange neksus. 'Prinsen favnede' er den ene. Og den anden består af hele den første sætning, 'at prinsen favnede bredt' (dvs. ledsætningen), og udsagnsleddet i den næste, 'stod'.

Man kan også sige, at der faktisk er to sætninger. Den første sætning bliver bare genbrugt i den næste.

Vi kalder også kommaet her for *halvandensætningskommaet* eller *genbrugssætningskommaet*.

Et eksempel mere:

Men at de store krokodiller lægger omkring 50 æg ad gangen, er helt normalt.

Her er det igen hele den første sætning (ledsætningen), der er grundled i den anden sætning: 'Men at ...' osv. er grundled. Og 'er' er udsagnsled.

Sætninger, som kan være grundled i andre sætninger, kan kendes på, at de som regel indledes med 'at', 'om' eller et hv-ord.

Sætningerne er som nævnt *ledsætninger*. Da det ikke er vigtigt her, venter vi med at forklare om ledsætninger til afsnittet om komma uden startkomma.

KOMMA VED SELVSTÆNDIGE SÆTNINGSDELE

Kommareglen her dækker over flere forskellige regler, men de ligner hinanden. Det fælles er de såkaldte *selvstændige sætningsdele*.

Selvstændige sætningsdele er ikke rigtige sætninger, for de har ikke både et grundled og et udsagnsled. Sætningsdelene er i nogle tilfælde en del af sætningen, men kan godt

udelades, uden at sammenhængen bliver meningsløs. Her understreger vi den selvstændige sætningsdel:

Antallet af lukkedage, i eksempelvis børnehaver og vuggestuer, er steget i 36 kommuner.

I andre tilfælde står sætningsdelene helt uden for sætningen.

Så bliver det personen, vi ser som problemet, endda personens hjerne.

Kommaet foran eller omkring den selvstændige sætningsdel – her kommaet, som er sat foran 'endda personens hjerne' – er med til at fremhæve den selvstændige sætningsdel. Man kan også sige, at kommaet peger på den som noget ekstra.

Derfor kalder vi også kommareglen for *Hov, der kommer noget mere-kommaet*.

Her har vi valgt at samle kommaet ved selvstændige sætningsdele eller Hov, der kommer noget mere-kommaet i tre forskellige typer.

1) *Den generelle – eller Her bestemmer du selv-kommaet*

Kommaet her er valgfrit. Den selvstændige sætningsdel står nemlig ikke helt uden for sætningen, men kunne alligevel godt udelades, uden at meningen gik tabt.

Kommaet bruges til at fremhæve noget, som sprogbrugeren ønsker at fremhæve eller ønsker skal stå parentetisk. *Her bestemmer du selv-kommaet*, som vi kalder det på grund af valgfriheden, har nogenlunde samme funktion, som for eksempel pausen eller betoningen har i det talte sprog.

Her er to eksempler:

Dermed er sangen, ifølge Spotify, nu blevet afspillet hele 5,2 millioner gange.

En dyrepåkørsel koster mellem 8.000 og 35.000 kroner, alt efter skadens omfang.

2) Udråb, tiltale, spørgende tilføjelser, forklaringer og præciseringer, frie tillægsord, ekstraposition

Den selvstændige sætningsdel kan som nævnt også stå helt uden for sætningen. I de tilfælde er kommaet ikke valgfrit. Her skal der sættes komma.

Det gælder lige efter et udråb ('Hov, du glemte noget'). Når vi taler til nogen ('Fødevareminister, hvordan vurderer man sikkerheden i ministeriet?'). Når vi laver en spørgende tilføjelse til en sætning ('Men det var ikke det, partiet sagde under valgkampen, vel?'). Når vi tilføjer yderligere forklaring eller en præcisering ('Valgets store taber blev De Konservative, blandt andet på grund af formandens mange uheldige sager'). Ved frie og slutstillede tillægsord, som også kaldes *frie prædikativer* ('Hun var, som hun altid var, kold og utilnærmelig'). Og endelig ved såkaldte *ekstrapositioner*, dvs. når den selvstændige sætningsdel er en gentagelse af noget, som også står inde i sætningen ('Den var helt upålidelig, den prognose').

Her er nogle flere eksempler. Vi har understreget den selvstændige sætningsdel. Det er ikke så vigtigt, om man kan se, hvilken slags selvstændig sætningsdel der er tale om. Det vigtigste er, at man kan genkende sætningsdelen som det, den er i kommasammenhæng, nemlig noget ekstra.

Men derfor kan du jo godt prøve, om du kan sætte navn på typen:

Anders Vistisen fortalte, at EU-emnerne på sommergruppemødet var centreret på én dag, nemlig om tirsdagen.

Og hvis du, kære læser, vil undgå at havne i samme situation, så lad være med at ...

De lidt billigere varer som frugt, grønt og mejeriprodukter sælger vi rigtig meget af, men de lidt dyrere, for eksempel økologiske kyllinger, sælger vi væsentligt mindre af.

Sorry, sønderjyder.

I år har man 162 borgere i den kategori, fortæller Helene Bækmark, direktør for Social og Arbejdsmarked i Randers Kommune.

Hold kæft, hvor var jeg ked af det.

Jakob Sievers og kæresten i Tyskland holder af at være spontane i naturen, sove i telt og lave bål i skovene.

Bliv hellere her, min skat, de er her nok snart.

Jeg oplevede ham, som han altid har været, direkte og ligetil, sagde Biden om Xi efter mødet.

Jamen, det har jeg ikke råd til.

3) Navnetillæg (apposition)

Reglen om komma ved navnetillæg kunne vi godt have taget med under 2), for princippet er nøjagtig det samme: Vi sætter komma foran eller omkring navnet, fordi navnet er en selvstændig sætningsdel, som man godt kan udelade, uden at sætningen bliver meningsløs.

Når vi alligevel har givet reglen et selvstændigt punkt, er det, fordi navnetillægget er anledning til masser af fejl. Enten fordi der er tale om et navnetillæg, og sprogbrugeren ikke sætter komma. Eller fordi sprogbrugeren fejlagtigt tror, at der er tale om et navnetillæg, og sætter komma, hvor der ikke skulle have været noget.

Her er først tre eksempler på navnetillæg, dvs. hvor der skal sættes komma:

USA's præsident, Joe Biden, og Kinas præsident, Xi Jinping, talte i dag sammen i et tre timer langt møde.

De Konservatives formand, Søren Pape Poulsen, meddelte på Facebook, at partiet melder sig ud af regeringsforhandlingerne.

Fire personer er indtil videre meldt døde, oplyser Sydkoreas viceindenrigsminister, Lee Gyong, ifølge nyhedsbureauet AP.

Fælles for eksemplerne, dvs. for navnetillægget, er, at det er en selvstændig sætningsdel, som kan udelades, uden at meningen går tabt. Vi kan jo godt *forstå* alle tre sætninger uden navnet, også selvom vi ikke aner, hvad viceindenrigsministeren i Sydkorea hedder. Vi kan også godt *læse* alle tre sætninger uden navnet.

Hvis der skal være tale om et navnetillæg, skal sætningen *uden* navnet således både give mening indholdsmæssigt og sprogligt.

Der er flere andre huskereglere.

Nogle genkender bedst navnetillægget ved at sige, at ved navnetillæg må der kun kunne være tale om den ene, altså den ene partiformand, præsident eller viceindenrigsminister. Andre foretrækker at sige, at ved navnetillæg skal der kunne sættes parentes om navnet.

Alle tre huskereglere er gode og siger grundlæggende det samme. Man skal bare huske det med, at sætningen også rent sprogligt skal give mening. Den skal altså ikke bare kunne forstås, men også kunne læses.

Her er tre eksempler på sætninger *uden* navnetillæg, men som ligner eksemplerne med:

Det mener den franske journalist Julien Laurents.

Medmindre vi har hørt om 'den franske journalist Julien Laurents' tidligere i sætningen eller i det mindste 'en fransk journalist', ville det virke mærkeligt, at der pludselig dukker

en 'den franske journalist' op nu. Sprogligt kan vi godt udelade navnet, men meningen ville blive uklar.

Her er altså ikke tale om et navnetillæg, og vi skal derfor ikke sætte komma.

Det næste eksempel er nok sværere at gennemskue – og derfor bedre:

Ifølge professor i global sundhed ved Københavns Universitet Flemming Konradsen tipper vaccine-vægtskålen i resten af verden ...

Heller ikke her er der altså tale om et navnetillæg, så heller ikke her skal der sættes komma. Det kunne man ellers nok være fristet til, for uden navnet giver sætningen jo god mening: En professor siger sådan og sådan. Og måske er der faktisk kun den ene professor i global sundhed ved Københavns Universitet.

Så hvorfor ikke bare sætte komma omkring navnet?

Forklaringen er, at navnetillægget *uden* navnet også skal kunne læses, altså give sproglig mening. Og det gør det ikke, for 'ifølge professor tipper vaccine-vægtskålen' er dårligt sprog eller overskriftsprog.

Præcis det samme gælder i sidste eksempel, som er af ældre dato:

Nato øger sin militære tilstedeværelse omkring Ukraine, siger Nato-sekretær Anders Fogh Rasmussen efter et møde onsdag blandt Nato-landenes ambassadører i Bruxelles.

Ikke navnetillæg, ikke komma omkring 'Anders Fogh Rasmussen'.

TYPISKE FEJL – KOMMAER

Nogle kommafejl er mere udbredte end andre. Her er en række eksempler på dem, som vi tit møder.

Slutkommaet

Når man glemmer kommaet, der afslutter en indskudt sætning. Kommaet kaldes også for *slutkommaet*:

En af dem, der i den grad nyder at sætte sig i kontorstolen på arbejdspladsen er 28-årige Mikkel Hostrup ...

Vi plejer at sige, at man skal huske at åbne leddet, dvs. at sætte komme foran den indskudte sætning, men man skal også huske at lukke det igen. Altså at sætte slutkommaet. Her mangler det efter 'arbejdspladsen'.

I sætninger med hv-ord

Forkert sat komma i sætninger med hv-ord. Fejlen kan både bestå i, at man fejlagtigt undlader at sætte komma foran hv-ordet, eller at man sætter et komma for meget senere i sætningen, typisk foran 'der' eller 'som'.

Derfor vides det heller ikke, hvor mange elever, der har haft programmet installeret i dag.

Allerede i lufthavn får jeg en god ide om hvilket kaotisk land, jeg befinder mig i.

I dag skal vi så se hvem, der er stærkest i det rent europæiske opgør mellem Frankrig og Polen ...

Og derfor er det forskelligt, hvor mange sager, der er grundlag for at udtale kritik i.

Kommaet skal kun sættes foran hv-ordet, fordi hv-ordet er sætningskoblingen. Det bliver da også tydeligt, hvis man laver ombytningsprøven, som vi har fortalt om tidligere i afsnittet.

Sætninger, som er grundled i en anden sætning

Når man overser, at den første sætning (ledsætningen) er grundled i den følgende sætning:

At den nye regering begår den gamle regerings fejl er en kendt risiko.

Men hvad de færreste måske ved er, hvad der egentlig blev af Dido.

'At den nye regering begår den gamle regerings fejl' og 'hvad de færreste må ved' er grundled. Mens 'er' er udsagnsled. I det første eksempel mangler der et komma efter 'fejl'. I det andet eksempel mangler kommaet efter 'ved'.

Manglende komma foran 'og'

Når man ikke får sat komma foran en sætning, som indledes med 'og':

Månederne gik og intet skete.

Et af parlamentsmedlemmerne blev anholdt efter kuppet og et andet blev overfaldet af demonstranterne.

Forkert anbragt komma ved udvidede bindeord

Når kommaet står forkert i sætninger med udvidede bindeord:

Vi kan ikke skrive en regel, der gør det muligt for personer, som er genstand for en ransagningskendelse, at blokere en regeringsefterforskning efter, at kendelsen er udfærdiget, skriver appeldomstolen i sin afgørelse.

Det er det næstsidste komma i sætningen, dvs. kommaet før 'at', der er forkert placeret. Kommaet skal stå foran sætningskoblingen 'efter at'.

Et komma for meget i sætninger med forvægt

Nogle sætninger har rigtig mange ord før udsagnsleddet.

Fænomenet kaldes *forvægt*. Ud over at den slags sætninger kan være svære at overskue for læseren og derfor sværere at forstå end sætninger uden forvægt, rummer de også tit en kommafejl. Det er, som om sprogbrugeren har tænkt eller i sit sprogsind følt: 'Pyh, det var mange ord, nu trænger vi vist til en pause'.

Her er et par eksempler:

Håde den danske museumslov og den europæiske konvention om beskyttelse af den arkæologiske arv, står der, at fund helst bevares *in situ* ...

For at minimere risikoen for at blive et terrormål, kan jeg maksimalt opholde mig halvanden time på samme sted.

Men i de længere løb på landevejen, er der ingen, der kan følge hende.

Manglende komma ved ufuldstændige helsætninger

I nogle sætninger er udsagnsleddet udeladt, men skjult til stede. Man kalder sætninger af den slags *ufuldstændige helsætninger*. Selvom udsagnsleddet er skjult, skal sætningerne opfattes som alle andre sætninger.

Der skal derfor sættes komma, hvis den ufuldstændige helsætning står sammen med en anden sætning.

Mens jeg er på besøg, bliver byens hærchef dræbt af Al-Shabab og den lokale mælkemand kidnappet.

Det er kommaet før 'og', der mangler. Udsagnsleddet 'bliver' er underforstået ('den lokale mælkemand bliver kidnappet').

Forkerte kommaer ved sætningsknuder

Den næste er svær.

Nogle sætninger kan ligne indskudte sætninger uden at være det. Det skyldes det fænomen, som kaldes en *sætningsknude*.

En sætningsknude består i, at et led, som normalt ville stå i den anden af to sætninger, flyttes op i den første. Leddet får altså en mere fremstående placering og dermed større vægt. For eksempel kan sætningen (eller sætningerne) 'der er mange, der vil se den kamp' ændres til 'den kamp er der mange, der vil se'. Og 'jeg mener ikke, vi har lovet vælgerne det' kan ændres til 'det mener jeg ikke, vi har lovet vælgerne'.

Som nogen måske vil lægge mærke til, er det altid en underordnet sætning, dvs. en ledsætning, leddet flyttes fra. Og altid en helsætning, leddet flyttes til. Vi forklarer nærmere om ledsætninger og helsætninger i afsnittet om komma uden startkomma.

Det første eksempel – 'den kamp er der mange, der vil se' – er ukompliceret, når vi skal sætte komma. Her er to sætninger lige efter hinanden. Vi sætter derfor et komma imellem. Et futtogs komma. Men i den anden – 'det mener jeg ikke, vi har lovet vælgerne' – ser det unægtelig ud, som om én sætning er skudt ind i en anden. Altså som om 'mener jeg ikke' er en indskudt sætning i 'det vi har lovet vælgerne'.

Men i virkeligheden har vi bare flyttet leddet 'det' op foran i sætningen. Og altså slået knude på den.

I de tilfælde siger reglerne, at der ikke skal sættes komma foran 'mener'. Mens kommaet, som afslutter hele den del af sætningen, dvs. 'mener jeg ikke', er valgfrit.

Her er flere – virkelige – eksempler:

Det, synes vi, lykkes i nogen grad ...

Det, synes jeg, er svært.

Det, tror jeg da, han vil indse før eller senere.

I april udgav hun nemlig singlen 'No Tears Left To Cry', som, mange mener, handler om netop tragedien i Manchester.

Det første komma (foran 'synes', 'tror' og 'mange') er forkert sat, det andet (efter 'vi', 'jeg', 'da' og 'mener') er valgfrit.

Man *kan* argumentere for, at kommaerne i de to første eksempler er sat omkring et indskud. Hvis man ønsker, at læseren skal opfatte det sådan og ikke som en kommafejl, vil vi foreslå, at man i stedet for kommaer sætter tankestreger. Det – synes vi – er en bedre løsning.

ØVELSE – SÆT KOMMA I SÆTNINGERNE

De stemmer tæller altså hverken med i det endelige valgresultat eller i stemmeprocenten og det er et bekymrende højt tal mener valgforsker på Københavns Universitet Kasper Møller Hansen.

For ud over at lavere fart giver højere sikkerhed og mindsker brændstofforbruget og CO₂-udledningen så kan det også forbedre trafikafviklingen hvis der er voldsom trængsel på vejene siger han.

DR erfarer også at Lars Findsen talte med familiemedlemmer om hvorfor han var blevet sendt hjem og om flere nyhedsartikler som blev skrevet om sagen.

Ifølge tal fra interesseorganisationen Dansk Fjernvarme bliver 23,4 procent af al fjernvarme lavet af affald og det kommer altså særligt op mod én million husstande til gode.

Anføreren for landsholdet Cristiano Ronaldo har på intet tidspunkt truet med at forlade landsholdet under opholdet i Qatar.

Det bekræfter den amerikanske præsident Joe Biden i en pressebriefing.

Bert van Wee professor i transportpolitik ved Delft University of Technology har regnet på de økonomiske effekter ved ændringen.

Se svarene bagerst i bogen.

ØVELSE – FANG FEJLENE

For virksomheder, der handler med udlandet vil det betyde nye krav og regler, som vil gøre handel vanskeligere.

I februar blev hun for første gang under Lars Søndergaards ledelse udtaget til det danske landshold, efter at have været væk fra holdet i knap halvandet år.

Men mon ikke vi kommer over målstregen, siger museumsdirektør ved Nordjyllands Historiske Museum, Lars Chr. Nørbach.

Få dage før fundet af den døde ørn, blev ørnen, der er en hun, set på reden sammen med hannen på webkameraet.

Det, mener jeg, simpelthen er en vigtig del af deres dannelse.

Det eneste, vi har interesse i, er om de snyder til eksamen, siger hun.

Ved at give øget adgang til ydelser på tværs af grænserne med det nye forslag, fremmer man et mere passivt europæisk arbejdsmarked end et aktivt.

Derfor vides det heller ikke, hvor mange elever, der har haft programmet installeret i dag.

Efter fire et halvt år er vi nu færdige, og at Kronprinsen endda ville komme og klippe båndet er altså fantastisk, siger han.

Derfor, mener hun, at influencerne har en del af ansvaret.

Men modsat hjertesygdom, er de mennesker, der døde af luftforurening ikke en gruppe for sig i Danmarks Statistiks liste over, hvad danskere døde af i 2015.

Se svarene bagerst i bogen.

HVAD ER STARTKOMMA, OG HVAD ER DET MODSATTE?

Vi lovede at forklare forskellen mellem startkomma og komma uden startkomma.

Startkomma betyder, at man sætter komma foran ledsætninger, ligesom vi har gjort det i det foregående. Komma uden startkomma betyder selvfølgelig det modsatte. Man sætter altså ikke komma *før* ledsætninger, men man sætter det stadig *efter* ledsætningerne, og hvis der er flere lige efter hinanden, sætter man kommaet, hvor den sidste ledsætning slutter.

Reglerne for komma uden startkomma er lette at forklare. Det kan derfor gøres kort:

Alle reglerne er de samme som reglerne for startkomma. Man sætter – som vi lige har nævnt – bare ikke komma foran ledsætninger, *medmindre* ledsætningen er parentetisk, eller *medmindre* der før ledsætningen står et sideordningsbindeord.

For at kunne sætte et korrekt komma uden startkomma skal man derfor kunne kende forskel på *en* *helsætning* og *en* *ledsætning*. På *en* *parentetisk* *ledsætning* og *en* *ikkeparentetisk* *ledsætning*. Og på *et* *sideordnings-* og *et* *underordningsbindeord*.

Helsætninger eller ledsætninger?

En *helsætning* er en sætning, som ikke er led i en anden sætning, men som selv godt kan indeholde en eller flere *ledsætninger*.

Her er en række eksempler på *helsætninger*:

Han er bekymret for udlændingepolitikken.

Ministeren overtog et ministerium i krise, og han satte ord på problemerne på første dag.

Klimakrisen har førsteprioritet, og den bekymrer ikke kun de unge.

Det er positivt, at man vil lette skatten i bunden.

Mest af alt synes hun, at det er et svigt af Venstre, at de nu lægger mandater til at gøre Mette Frederiksen til statsminister.

Man påstår, at det er borgerligt, fordi der er lidt skattelettelser, og fordi der er lidt frit valg.

Den kommende regerings program, som blev præsenteret i dag, er blevet taget meget forskelligt imod.

Den første sætning ('Han er ...') består af kun én sætning, som altså er en *helsætning*, fordi den ikke er led i anden sætning.

De to næste sætninger ('Ministeren overtog ...' og 'Klimakrisen har ...') består begge to af to *helsætninger*. Heller ikke de i alt fire sætninger er nemlig sætninger i andre sætninger.

De sidste fire sætninger (fra 'Det er positivt ...' og frem) er anderledes. De består nemlig både af *helsætninger* og *ledsætninger*.

Her har vi understreget *ledsætningerne*:

Det er positivt, at man vil lette skatten i bunden.

Mest af alt synes hun, at det er et svigt af Venstre, at de nu lægger mandater til at gøre Mette Frederiksen til statsminister.

Man påstår, at det er borgerligt, fordi der er lidt skattelettelser, og fordi der er lidt frit valg.

Den kommende regerings program, som blev præsenteret i dag, er blevet taget meget forskelligt imod.

Ledsætninger hedder ledsætninger, fordi de er led i andre sætninger. Enten er de led i en *helsætning*, eller også er de led i en anden *ledsætning*.

Ikke-prøven

Leddenes rækkefølge i henholdsvis en helsætning og en ledsætning er lidt forskellig. For at finde ud af, om der er tale om en helsætning eller en ledsætning, kan man indsætte et biord (som også hedder et *adverbium*), for eksempel 'ikke'. Hvis 'ikke' skal stå *efter* udsagnsleddet, er det en helsætning. Hvis det skal stå *før* udsagnsleddet, er det en ledsætning.

Vi kan prøve med en af sætningerne fra før:

Det er ikke positivt, at man ikke vil lette skatten i bunden.

Sætningen før kommaet er en helsætning. Resten er en ledsætning.

Parentetiske ledsætninger

En parentetisk ledsætning er en sætning, der kan sættes parentes om. Det betyder ikke, at der ikke kan være nyttig information i den parentetiske ledsætning. Det betyder som hovedregel bare, at ledsætningen er uddybende, og at den øvrige sætning ikke bliver hverken sprogligt eller indholdsmæssigt meningsløs, hvis vi udelader den. Det samme gælder ikke for en ikkeparentetisk ledsætning.

Sideordnings- og underordningsbindeord

Et sideordningsbindeord er et bindeord, som gør ledde-
ne, de binder sammen, sideordnede. De mest almindelige sideordningsbindeord er 'og', 'eller' og 'men'.

Et underordningsordningsbindeord kan indlede ledsætninger. Underordningsbindeordet gør ledsætningen, der følger efter bindeordet, underordnet sætningen før. Underordningsbindeord er der rigtig mange af, nogle af de mest almindelige er 'da', 'før', 'når', 'fordi', 'hvis', 'så', 'ligesom', 'at', 'der', 'som'.

Komma uden startkomma

Nu er vi klar til at sætte kommaet ifølge reglerne for komma uden startkomma. Vi lader stregerne stå under ledsætningerne og skriver startkommaerne, som er sat forkert, med rødt og sætter dem i parentes. De sorte kommaer er stadigvæk gode nok. De er nemlig ikke startkommaer, men slutkommaer.

Det er positivt(,) at man vil lette skatten i bunden.

Her er en ledsætning, som ikke er parentetisk, og her er ikke noget sideordningsbindeord. Der skal derfor heller ikke være noget komma.

Mest af alt synes hun(,) at det er et svigt af Venstre(,) at de nu lægger mandater til at gøre Mette Frederiksen til statsminister.

Det samme gælder her. Ingen parentetiske ledsætninger, ingen sideordningsbindeord. Altså ingen kommaer.

Man påstår(,) at det er borgerligt(,) fordi der er lidt skattelettelser, og fordi der er lidt frit valg.

Her er sagen anderledes. Her er tre ledsætninger, og ingen af dem er parentetiske. Her er to underordningsbindeord, nemlig 'at' og 'fordi'. Så væk med kommaet her. Men foran den tredje ledsætning står der et sideordningsbindeord. Her skal kommaet derfor blive stående.

Den kommende regerings program, som blev præsenteret i dag, er blevet taget meget forskelligt imod.

Og endnu en variation. Ledsætningen er parentetisk. Vi skal altså sætte komma både før og efter.

Komma uden startkomma – opsummering og en regel mere

Reglerne for komma uden startkomma er altså, at man skal udelade kommaet foran ledsætninger, medmindre ledsætningen er sideordnet eller parentetisk.

Det gælder én lille regel mere.

Hvis en ledsætning ikke er led i ledsætningen før, sættes der komma, hvor den første ledsætning slutter. Kommaet, man skal sætte her, kan godt ligne et startkomma, fordi det jo står foran en ledsætning. Men det er altså et slutkomma, fordi det afslutter den foregående ledsætning.

Landstræneren vil ikke offentliggøre navnene på spillere som kan risikere at blive oversiddere i deres klubber, før han kender klubtrænerens beslutning og spillernes dagsform.

Ledsætningen 'før han kender ...' er ikke led i ledsætningen 'som kan risikere at ...', men derimod i ledsætningen 'Landstræneren vil ikke ...'. Derfor skal der komma, hvor den første ledsætning slutter.

Så er der ikke flere regler.

For eller imod komma uden startkomma

Komma uden startkomma har den fordel(,) at der skal sættes færre. Mange synes(,) at det klæder teksten visuelt. Der er også mange(,) der mener(,) at det i nogle tilfælde skaber en bedre læserytme.

Til dem hører vi.

Ulempen med komma uden startkomma er(,) at kommaet er svært at sætte rigtigt. Nogle påstår noget andet. Men det er ikke(,) hvad vi hører og ser.

Om fordele eller ulemper vejer tungest, må enhver afgøre med sig selv.

ØVELSE – SÆT KOMMA I SÆTNINGERNE

(UDEN STARTKOMMA)

Det ville ikke være rimeligt siger Stephanie Lose.

Hvis man bor i Storbritannien skal man helst ikke komme alvorligt til skade i løbet af de næste dage.

Men måden skilsmissefamilier indretter sig på har forandret sig markant.

Hun peger på flere forskellige faktorer der kan forklare den store stigning.

Kina har ført en hård coronapolitik og der er ikke noget der tyder på at styret vil slække på sikkerhedskravene.

Ved hjemkomsten blev de argentinske fodboldspillere mødt af en gigantisk fest og den kan du se billeder fra her.

Træneren som selv er tidligere verdensmester lykønskede vinderne.

Det er klart at når det kommer til bygningsvedligeholdelse så skruer vi nok lige lidt ned for blusset.

Årsagen er at SVM-regeringen ønsker at gennemføre reformer der finder flere hænder til arbejdsmarkedet og en del af de hænder sidder på folk der er så nedslidte at de ikke kan arbejde mere end 15 timer om ugen.

Her viste skjulte optagelser blandt andet at hun blev hejst op i en lift på trods af store smerter og at ansatte undlod at skifte hendes ble i timevis selvom de gav udtryk for at det var påkrævet.

Se svarene bagerst i bogen.

I ÉT ELLER TO ORD?

Hedder det 'dommer fuldmægtig' eller 'dommerfuldmægtig'? En 'rødtjørn' eller en 'rød tjørn'. 'Brøndby Bodega' eller 'brøndbybodega'?

Og hedder det 'med mindre' eller 'medmindre', 'ihvertfald' eller 'i hvert fald'? Og 'ligeså' eller 'lige så' og 'ifølge' eller 'i følge'?

Hvis man skriver noget i ét ord, som skulle have været skrevet i to, kan det både forstyrre læserytmen og meningen. Det gælder selvfølgelig også, hvis man skriver noget i to ord, som skulle have været skrevet i ét. En 'rød tjørn' er ikke nødvendigvis det samme som en 'rødtjørn'. Og 'ifølge statsministeren' og 'i følge med statsministeren' er det i hvert fald ikke.

Om et ord skal skrives i ét eller to ord (eller endnu flere), har med tre forskellige sæt regler at gøre: regler for *sammensatte ord*, regler for *ordforbindelser* og regler for *forholdsord* (som også hedder præpositionsforbindelser).

SAMMENSATTE ORD

Sammensatte ord skrives i ét. Det er derfor, de hedder sammensatte.

Det hedder altså 'dommerfuldmægtig', 'spillemand', 'racerkører'. 'Ordbog', 'grineflip', 'engelsklærer', 'overborgmesterkontor'. For at gøre udtalen af de sammensatte ord nemmere tilføjer vi nogle gange et 's' eller et 'e', et såkaldt *fugebogstav*. Derfor hedder det 'tinglysningsafgift', 'julemand' og 'juletræsod'.

I de tekster, vi ser, bliver sammensatte ord tit – og altså fejlagtigt – skrevet i to ord. Det skyldes sikkert påvirkningen fra engelsk, hvor en 'dommerfuldmægtig' hedder en 'deputy judge' og en 'racerkører' en 'racing driver'. En anden forklaring er, at man kan forveksle sammensatte ord med ord, der ikke er sammensatte. Der er jo noget, der hedder en

'rød tjørn' og en 'engelsk lærer'. Og en bodega, der ligger i Brøndby, er godt nok en brøndbybodega, men brøndbybodegaen kunne jo meget vel hedde Brøndby Bodega. Ligesom en silkeborgkajakklub kunne have fået navnet Silkeborg Kajakklub.

Hvis man ikke umiddelbart kan se på ordet, om det er sammensat eller ej, kan man lytte sig til det. Når der er mere tryk på en af stavelserne i det første ord end på nogen af stavelserne i det andet ord, skal det skrives i ét ord. De ikke-sammensatte ord har lige stærkt tryk på ordene.

Det hedder *dommerfuldmægtig* og *tinglysningsafgift*. Og *engelsklærer*, *brøndbybodega*. Men *Brøndby Bodega* og *engelsk lærer*.

En anden huske- eller tips-og-tricks-regel er, at sammensatte ord kan bøjes i bestemt form. Man kan altså sætte -en efter 'engelsklærer', så det bliver til 'engelsklæreren', men ikke -en efter 'engelsk lærer'. Ligesom det godt kan hedde 'brøndbybodegaen', men ikke 'Brøndby Bodegaen'.

I nogle tilfælde kan sammensatte ord – her er det rigtige – at skrive *ordforbindelser* – både skrives og udtales på to forskellige måder. Betydningen er den samme.

Det kan både hedde 'kæmpesucces' og 'kæmpe succes', 'en lettilgængelig tekst' og 'en let tilgængelig tekst', 'et femkronersfrimærke' og et 'femkroners frimærke', 'et tyndtbefolket område' og 'et tyndt befolkede område' og 'en fællesøkonomi' og 'en fælles økonomi', 'normaltbegavet' og 'normalt begavet' osv.

Prøv at læse ordene og at variere trykket.

Endelig er der ord med såkaldt *forstærkende førsteled*. De skal skrives i ét ord, selvom de udtales med lige stærkt tryk på begge led.

For eksempel 'allerbedst', 'smadderirriterende', 'mega-lækkert', 'herregrineren', 'kanonsød' osv.

ORDFORBINDELSER

Ordforbindelser er ord, som består af flere orddele eller flere regulære ord, og som enten skrives i ét ord, i flere, eller hvor der er valgfrihed. Det er meget svært, for ikke at sige umuligt, at pege på en regel eller et tydeligt mønster. Det bedste råd, vi kan give, er at lære ordene og deres skrivemåde udenad (ikke ~~uden ad~~) og at slå ordet op, hvis man ikke har det i hovedet.

Her er nogle eksempler:

Ét ord: derigennem, derind, dernæst, førsteklases, gåpåmod, hvorom, imellem, omkuld, såfremt, såmænd, velbekomme.

To eller flere ord: ad gangen, alt i alt, hvem som helst, i dag, nej tak, nu til dags, så vidt, til gode, til leje, ud til bens.

Valgfrit: afsted/af sted, herregud/herre gud, nogensinde/nogen sinde, ombord/om bord, simpelthen/simpelt hen, sommetider/somme tider, stadigvæk/stadig væk, tidsnok/tids nok, tillykke/til lykke.

En del af ordene kommer fra andre sprog. Her er der faktisk et vist mønster. Hvis der er tale om ord, der er godt indarbejdet i dansk sprog, følger skrivemåden normalt reglerne for dansk retskrivning. *Låneordene*, som den slags ord kaldes, skal derfor normalt skrives i ét ord.

Her er nogle eksempler:

bananrepublik, posedame, vejvrede, tilvalg, hjemmeside.

Ord, som derimod ikke er indarbejdet i dansk sprog, følger normalt – men ikke altid – den oprindelige skrivemåde. Ordene er stadig *fremmedord*.

Her er nogle eksempler på fremmedord:

Ét ord: ajour, apropos, coverup, junkfood, lookalike, lockout, nonstop, offline, smalltalk, softice, standup, swimmingpool, webshop, workout.

To eller flere ord: ad hoc, ad libitum, all right, en masse, happy end, in memoriam, nature mort, pro anno, public service, science fiction, up to date.

Valgfrit: engros/en gros, pomfrit/pomme frite, aconto/a conto.

Så skal man selvfølgelig bare vide, hvilke ord der er henholdsvis det ene eller det andet. Og hvilket mønster stave-måden følger.

Er man tvivl, tager det ikke lang tid at slå ordet op

FORHOLDSORDSLED – BIORD, FORHOLDSORD OG STYRELSE

Hedder det 'vi står over for en ny æra i dansk politik' eller 'vi står overfor en ny æra i dansk politik'?

Ordforbindingen 'overfor' og 'over for' er begge forholdsord (eller en *præposition*), hvis første led er et biord. Ligesom 'opad' og 'op ad', 'indenfor' og 'inden for', 'udenom' og 'uden om'.

Ordet (eller ordene), som ordforbindingen står foran, hedder *styrelsen*.

Her har vi understreget styrelsen: 'over for huset', 'op ad væggen', 'inden for dørene', 'uden om byen'.

Det hele under ét hedder et *forholdsordsled* (eller en *præpositionsforbinding*).

Her gælder to regler. Den ene af de to rummer en valgfrihed.

Den første regel er, at hvis der *ikke* er styrelse, skriver man ordforbindingen sammen. Det hedder derfor 'jeg går opad' og 'det skete indenfor', 'han taler udenom', 'vi valgte at stå udenfor', 'hun bor overfor' osv.

Den anden regel siger, at hvis der er styrelse, har man altid lov til at skrive ordforbindingen hver for sig. Det er derfor rigtigt at skrive 'jeg går op ad bjerget', 'det skete inden for normal åbningstid', 'han taler uden om emnet', 'vi valgte at stå uden for regeringen', 'hun bor over for svømmehallen'.

Den anden regel siger, at man i visse tilfælde må skrive ordforbindingen sammen, selvom der ikke er styrelse. Her er der altså valgfrihed.

Det gælder ved følgende ordforbindinger:

bag efter/bagefter, bag i/bagi, bag om/bagom, bag på/bagpå, bag ved/bagved, inden for/indenfor, inden i/indeni, inden om/indennom, inden under/indenunder, neden for/nedenfor, neden om/nedenom, neden under/nedenunder, oven for/ovenfor, oven i/oveni, oven om/ovenom, oven over/ovenover, oven på/ovenpå, over for/overfor, uden for/udenfor, uden om/udenom, uden over/udenover, uden på/udenpå, ud over/udover

Der er tre ting ved valgfriheden, som tit skaber problemer. Det er i hvert fald vores erfaring.

For det første glemmer mange, at valgfriheden kun gælder, når der er styrelse. Når der ingen styrelse er, *skal* ordforbindingen skrives sammen.

For det andet overser mange, at valgfriheden ud over kun at gælde, når der er styrelse, også kun gælder for ordforbindingerne, som vi lige har nævnt.

For det tredje kan de færreste huske, hvilke ordforbindinger det nu er, som giver valgfrihed. Også selvom man forsøger at indprente sig huskereglene, at det mest er dem med biordet 'bag' eller et biord, som ender på -en.

De tre problemer kan man slippe for, hvis man vælger at skrive ordforbindingen i ét ord, når der ikke er styrelse. Og i to, når der er.

TYPISKE FEJL – ÉT ELLER TO ORD

Der er mange steder i en tekst, hvor man skal tage stilling til, om en ordforbinding skal skrives sammen eller i flere ord. Der er også mange forskellige regler og en del undtagelser.

Derfor er der også mange fejl.

Sammensatte ord

Det er vores erfaring, at sammensatte ord oftere bliver skrevet forkert i overskrifter og titler end nede i teksten. Måske skyldes det, at nogle sprogbrugere har en fornemmelse af, at flere korte ord er lettere hurtigt at afkode end ét langt. Og måske uden at tænke så meget over det føler, at der gælder særlige retskrivningsregler i overskrifter og titler.

Tendensen er i hvert fald tydelig:

Parti kongres kan åbne formandskamp

Vanilje havregrynskager

Lyt til Ramasjang-Mysteriet

Psykolog konsultation på nettet

Ordforbindelser

Andre typiske fejl er hyppigt brugte ordforbindelser, som enten skrives i ét ord, hvor de skulle være skrevet i flere, eller omvendt. Særligt udsatte er ord som 'medmindre', 'ifølge' og 'lige så' (som betyder noget andet end 'ligeså').

Forholdsordsled

Fejlene, som har med forholdsordsled at gøre, kan deles i tre.

Der er for det første fejlen, som består i, at sprogbrugeren veksler mellem at skrive småordene sammen eller i flere ord imod reglerne eller uden konsekvens.

Der er for det andet den beslægtede fejl, at sprogbrugeren konsekvent skriver i to ord, også hvor der ingen styrelse er.

Begge fejl kan skyldes valgfriheden og den usikkerhed, den skaber. Vores anbefaling er, at man benytter valgfriheden til at beslutte sig – og på den måde kommer usikkerheden til livs.

Den sidste type fejl optræder, hvor styrelsen ikke står lige efter forholdsordene. For eksempel i sætningen '~~hun har brug for sin mand at spille bold opad~~' og '~~han tørrede kinderne, som tårerne var løbet nedover~~'. Selvom styrelsen, 'sin mand' og 'kinderne', kommer før forholdsordene, er styrelsen der alligevel.

Det gælder selvfølgelig også, hvor der er valgfrihed: 'Det var statsministeren, han sad overfor/over for'.

Har man valgt at skrive i to ord, skal man derfor gøre det her.

ØVELSE – FANG FEJLENE

Hertil skal lægges lån for maj og juni oven i, hvilket betyder, at beløbet efter alt at dømme overstiger fire milliarder kroner.

Hun valgte istedet at trække sig fra rampelyset for en stund.

Bjergene, som rytterne i morgen skal køre opad, har nogle af tourens største stigninger.

Entreprenørmaskinerne var gået igang med at grave ud til en ny frysetunnel på Danish Crowns slagteri i Rønne ...

Nu viser erfaringer fra et tre årigt projekt, at netop det praktiske arbejde gør en forskel, når eleverne skal få en fod indenfor på arbejdsmarkedet.

Hjælpen kan slet ikke fratages en borger, som er omfattet af personkredsen og er bevilliget den én gang, med mindre man vurderer, at han eller hun er så selvhjulpne, at der ikke er brug for en ledsager.

Med slagord og trusler mod navngivne politikere overmandede de betjentene og tiltvang sig adgang til bygningen og belejrede alt fra talerstole til de folkevalgtes kontorer, althens politikere i al hast måtte evakueres fra Kongressens to kamre.

Da sagde hun, at *hun* ihvertfald ville tage hunden med, hvis vi skulle flygte.

Det gør nok også, at det ikke bliver en ligeså interessant historie.

Mina Azzam har ikke så høje udgifter til sine børn, blandt andet fordi børnenes bedste forældre betaler meget tøj og mad.

Se svarene bagerst i bogen.

BINDESTREGER

Manglende bindestreger er en slags huller i sproget og forstyrrer derfor læsningen. Forkert satte og for mange bindestreger kan virke forstyrrende, fordi læseren skal bruge tid på at afkode fejlen og bagefter prøve at glemme den.

Vi bruger bindestreger i mange forskellige sammenhænge. Derfor er der mange regler. Og fordi der er mange regler, bliver der lavet mange fejl.

Vi har samlet de regler, som ligner hinanden, under fælles overskrifter. På den måde kommer vi fra ni regler til fire. De fire overskrifter er *Noget med led-bindestregen*, *bindestregen Gedser-Rostock (eller fra og til)*, *bindestregen uden ord* og *fremmede og sære-bindestregen*.

NOGET MED LED-BINDESTREGEN

For bedre at kunne huske *noget med led-bindestregen* kan man også kalde den *noget-med-led-bindestregen*.

Om lidt vil det fremgå hvorfor.

Reglen siger, at vi bruger bindestreg, når *et fælles led er udeladt* ('op- og nedture', 'løn- og prisstigninger', 'finans-, skatte- og afgiftsområdet'). Når *leddene i sammensætninger er sidestillede* ('øre-næse-hals-specialist', 'skole-hjem-samtale', '4-2-sejr', 'køkken-almur', 'olie-eddike' – det er 'øre-næse-hals', 'skole-hjem', '4-2' og 'køkken-almur', der er sidestillede). Når en *gruppesammensætning sættes sammen med endnu et ord*. Her må man valgfrit sætte én bindestreg, nemlig den mellem gruppen af ord og det efterfølgende ord, eller bindestreg mellem alle ordene ('her og nu-løsning'/'her-og-nu-løsning', 'jeg er mig selv nok-attitude'/'jeg-er-mig-selv-nok-attitude'). Når førsteleddet i en gruppesammensætning er et navn i flere led, må man dog kun sætte bindestreg mellem hele navnet og det efterfølgende ord ('Jules Verne-roman', 'Mette Frederiksen-regering', 'Costa del Sol-ferie').

Man skal huske, at der ikke skal sættes bindestreg, alene fordi det ene led er et navn. Man skriver 'Londontåge' (eller 'londontåge') og 'Fordmodel' (eller 'fordmodel').

Reglen i afsnittet her handler i alle tilfælde om led, enten om at erstatte dem eller om at binde dem sammen.

BINDESTREGEN GEDSER-ROSTOCK (ELLER BINDESTREGEN FRA OG TIL)

Færgen sejler 'Gedser-Rostock', butikken holder åbent '9-10', Poul Schlüter var Danmarks statsminister '1982-1993'.

Bindestregen betyder 'fra og til'. Selvom vi ikke siger eller skriver ordene. Hvis vi skriver dem, skal vi ikke også sætte bindestregen. Derfor hedder det uden bindestreg 'færgen sejler fra Gedser til Rostock', 'butikken holder åbent fra 9 til 10'.

Bindestregen Gedser-Rostock ligner noget med led-bindestregen. Men den første beskriver altid bevægelse eller afstand, det gør den anden ikke.

BINDESTREGEN UDEN ORD

Bindestregen uden ord binder ikke ord sammen med andre ord, men ord sammen med bogstaver, tal, symboler eller forkortelser.

For eksempel 'A-regering', 'C-vitamin', 'bolle-å', 'T-shirt', '13-tal', '5-årig' (men 'femårig'), '50-årsfødselsdag' (men 'halvtredsårsfødselsdag'), '1800-tallet' (men 'attenhundredtallet'), '\$-kurs', '&-tegn', 'VM-finale', 'dna-spor', 'HF-elev', 'DR-medarbejder'.

Hvis forkortelsen kan udtales som et ord, er det valgfrit, om man skriver ordet sammen eller sætter bindestreg: 'Natoøvelse'/'Nato-øvelse', 'aidspatient'/'aids-patient', 'sars-smitte'/'sars-smitte').

Og så skal man være opmærksom på, at ordene 'ubåd', 'uland' og 'iland' ikke regnes for forkortelser, selvom de engang var det. Man skriver derfor 'ubådskaptajn' og ikke 'u-bådskaptajn' osv.

FREMMEDE OG SÆRE BINDESTREGER

Det er egentlig ikke bindestregerne, der er fremmede og sære, men det, som bindestregerne binder sammen.

I visse fremmedord sætter man bindestreg, dvs. hvis ordbogen siger, at det er stavemåden: 'walkie-talkie', 'deja-vu', 'cha-cha-cha', 'tete-a-tete'. Nogle gange er der valgfrihed: 'drive-in'/'drivein', 'log-in'/'login'.

Det er vigtigt at huske, at der ikke skal sættes bindestreg, alene fordi et af leddene eller begge er fra engelsk. Man skriver 'businessmøde', 'lockoutvarsel', 'realityshow', 'webredaktør'.

Hvor der er tale om et usædvanligt – eller sært – ord eller bogstavsammenstød, som gør det vanskeligt at læse eller udtale ordet, må man godt sætte bindestreg. Selvom der i øvrigt er tale om en helt almindelig ordsammensætning: 'grill-lugt', 'shampoo-opbevaring', 'stress-sygemelding', 'Quiz-zebra' og 'bazar-zar'.

De sidste to ord er der ikke noget, der hedder. Men hvis der nu var.

TYPISKE FEJL

Vi møder tit fejl i noget-med-led-bindestregen.

En almindelig fejl består i, at der tilsyneladende er sat bindestreg som erstatning for et udeladt led – men hvor der ikke er tale om et udeladt led, men om for eksempel et eller flere tillægsord foran et navneord:

GIAC handlede i overensstemmelse med føderale- og Connecticuts love...

... fine- og ultrafine partikler.

En anden udbredt fejl går ud på, at bindestregen mellem de sidestillede led eller i gruppesammensætninger er sat rigtigt, mens bindestregen mellem de første led og det efterfølgende ord er glemt:

Med en 3-2 sejr til Odense Q...

... en alvorlig stigning i antallet af hjerte-kar sygdomme.

Eller bindestregen mellem et navn eller en forkortelse og det efterfølgende ord mangler:

Hans første grand slam finale ...

Herrernes US Open finale ...

... skal afgøres på et kommende Nato topmøde.

Mange foretrækker at sætte bindestreg i lange ord. Det skal man ikke, medmindre der er andre regler, der taler for det. For eksempel at der er tale om usædvanlige ord- og bogstavesammenstød, hvad vi ikke synes, at der er her. Og man skal jo ikke sætte bindestreg, alene fordi det ene led er et navn.

Smartphone-producenter som Apple og Samsung prøver også at skære ned på kobolt.

Men det kan rigtignok være svært at afgøre. I de to sætninger nedenfor er der fire bindestreger. Ingen regler siger, at der skal sættes bindestreg. Til gengæld er der fire ord, som for mange læsere måske er så usædvanlige, at ordsammenstødet også er det. Og så usædvanlige, at en bindestreg vil lette forståelsen.

Vi tøver i hvert fald med at kalde de bindestreger for fejl.

Der går omkring 2 millioner liter vand til et ton litium, og i Chile i Atacama-ørkenen står litium-produktionen for 65 procent af hele regionens vandforbrug. Det går ud over lokale llama-avlere og quinoa-dyrkere, som må have vand kørt ind udefra.

ØVELSE – FANG FEJLENE

Her præsenterede danske hjerteforskere 16 års opfølgningen på det banebrydende DANAMI-2 studie.

Og det initiativ gav ophavsmændene og kvinderne bag idéen 31.213 grunde til at gøre det igen.

Mange af dem mangler dog at definere, hvordan de vil arbejde med både indholdet og de muligheder, som e-sports segmentet kan tilbyde, siger han.

Og i Jack & Jones butikkerne venter der også gæsterne en overraskelse.

Flagdagen kan i år fejre 10 års jubilæum.

Dronning Margrethe var i dag på officielt besøg i Slesvig-Holsten i Tyskland.

Christian Eriksen og Gibraltars Andrew Hernandez under EM-kvalifikationskampen torsdag aften.

Og så er Peter Kofod også en mulig udfordrer til Morten Messerschmidt, hvis han og hans støtter vælger at bruge et punktum i Meld og Feld sagen til at indlede et formandsopgør.

Los del Río, der i Spanien var kendt for deres tilbagelænedede lounge og flamenco-musik.

Sangerindens make-up brands har løftet hendes formue til milliardklassen.

Se svarene bagerst i bogen.

SKRÅSTREGER

Skråstregen har en håndfuld forskellige betydninger, afhængig af hvor vi bruger den.

1) *Her foreligger to muligheder*

En skråstreg betyder for det meste 'her foreligger to muligheder'.

'Rejsende med bus/tog skal købe billetter på stationen.'
'Børnene må gerne tage dog og/eller far med.'
'Afkryds venligst ja/nej på blanketten.'

Nogle gange optræder skråstregen sammen med bindestregen. Brugt sådan har skråstregen samme betydning:

'Her er gode købs-/salgsmuligheder.'
'Patienten kan få stærke mave- og/eller rygsmerter.'
'Det er et stort import-/eksportfirma.'

Skråstregen kan i denne første betydning minde om bindestregen, som man bruger mellem sidestillede led. Der er bare den vigtige forskel, at skråstregen beskriver to muligheder og peger på forskellen. Mens bindestregen knytter to ting sammen og på den måde ophæver forskellen.

Hvis der i opskriften står, at man skal bruge 'olie/eddike', kan man frit vælge. Hvis man har mod på det, kan man også blande. Men står der, at man skal bruge 'olie-eddike', *skal* man blande.

Ud over den betydning, vi lige har nævnt, har skråstregen fire andre.

2) *I betydning per (pr.)*

Bindestregen kan betyde 'per'. 'Km/t' betyder kilometer per time, 'm/s' betyder meter per sekund, 'kr./kg' betyder 'kroner per kilo'.

3) *I tal og datoer*

Skråstregen kan bruges i tal og datoer. 2½, 8 %, 1/10-24.

4) Tidsrum

Skråstregen kan også bruges til at angive et tidsrum. 'Terminsprøven ligger i uge 4/5.' 'Vinteren 1942/43 var usædvanlig kold.' 'Butikken holder lukket lørdag/søndag.'

5) I forkortelser

Endelig bruges skråstregen i visse forkortelser. 'A/S', som betyder aktieselskab, 'c/o', som betyder care of (som man typisk skriver på kuverter), 't/r', som betyder tur/retur, og 'm/k', som betyder mand og/eller kvinde'.

TYPISKE FEJL

Det er muligt at sætte skråstregen forkert/at undlade at sætte den, hvor der skulle have været en. Men vi ser sjældent/så godt som aldrig fejl af den slags. Da det er tids-/pladskrævende at opfinde en masse eksempler, vil vi hellere lade være. Og i stedet overlade det 100 % til læseren at forestille sig, hvordan fejlene kunne se ud.

APOSTROF

Apostroffen kan minde om både bindestregen og skråstregen. Alle tre tegn kan bruges til at binde noget sammen, men der er også vigtige forskelle. Nogle mener, at apostroffen er et blødere tegn end bindestregen og skråstregen. Og at apostroffen mere er en hjælp til at udtale ordet end til at forstå det.

Den fornemmelse vil vi godt tilslutte os.

Man kan bruge apostroffen i fem forskellige sammenhænge og i næsten lige så mange betydninger.

1) Efter forkortelser, hvis ikke der er punktum

Man sætter apostrof efter forkortelser, når der følger en endelse efter, for eksempel ejefald eller en bøjning i bestemthed eller flertal.

'FN's verdensmål', 'pc'en', 'NGO'erne', '1 mm's afstand'.

Hvis forkortelsen kan udtales som et ord, er det valgfrit, om man bruger apostrof eller sætter endelsen på uden.

Man kan altså både skrive 'Nato's' og 'Natos', 'aids'en' og 'aidsen'.

Det svarer til reglen for bindestreger.

Hvis endelserne er lange som '-agtig' og '-mæssig' (såkaldte afledninger eller suffikser, men altså kun de lange af dem), sætter man ikke apostrof, men bindestreg.

Man skriver derfor 'HK-agtig' og 'it-mæssig'.

Man sætter heller ikke apostrof, hvis forkortelsen er med forkortelsespunktum.

Derfor skriver man 'ph.d.en', '10-pkt.s-program', 'cand.merc.er'.

2) Efter taltegn og symboler, når de har endelser

Man skriver også:

'Han vandt en 13'er.' 'Margrethe II's jubilæum.' 'Selskabet kan glæde sig over en 20 %'s stigning i omsætningen.' 'Kjolen er i 1970'er-stil.'

Apostroffen er her sat efter taltegn og symboler.

Man bruger tegnet på samme måde efter såkaldte citatord: 'Der er mange måske'er i hans tilbud.' 'Mississippi staves med rigtig mange i'er og s'er.'

3) Ejefald, når et navn eller et ord ender på s, x eller z

Når et navn ender på s, x eller z, sætter man en apostrof i ejefald. Og altså ikke et 's' mere.

Man skriver: 'Her er Frits' bedste råd.' 'En bordeaux' farve er ikke altid den samme.' 'Den gode jazz' kendetegn er musikerens spillelæde.'

4) Når bogstaver er udeladt

'Han spør', om du ska' ha' no'n på frak'n.' 'Rock'n'roll.' 'La' vær!' 'Vil du ik'?'

Man sætter apostrof for at vise, at man har udeladt et eller flere bogstaver.

Derimod må man ikke fjerne en århundredbetegnelse og sætte en apostrof i stedet.

Det hedder derfor 'krigen sluttede efteråret 18 med Versaillesfreden', og ikke 'efteråret '18'.

5) I visse fremmedord

Der er nogle få fremmedord, som slutter med bogstaverne '-ee', hvor man sætter apostrof foran endelsen. For eksempel 'frisbee'en' og 'yankee'er'.

TYPISKE FEJL

Den mest udbredte brug af apostroffen er den efter forkortelser. Det er også her, der er flest fejl.

På Christiansborg har flere partier vist opbakning til BUPLs forslag om at sløjfe modregning på pension og efterløn.

I eksemplet mangler apostroffen mellem navnet og s'et.

En beslægtet, men sjældnere fejl består i at sætte apostrof efter en forkortelse med forkortelsespunktum, dvs. hvor der ikke skulle være en:

B.T.'s Formel 1-korrespondent.

Den anden meget udbredte fejl er den manglende apostrof efter tal, særligt tal, som angiver årtier:

Det var tilbage i 1980erne, at skibet blev en del af den sovjetiske flåde.

Den tredje meget udbredte fejl består i, at der mangler en apostrof i ejefald efter navne eller ord, som ender på s, x eller z.

Både fra himlen og havet fosser vandet lige nu ned over Bahamas kyster.

ØVELSE – FANG FEJLENE

Vanopslaghs — og dermed LAs — muligheder må betegnes som hæderlige.

DRs serieekspert har en del halvbagte holdninger til HBO-hittet 'Vikings'.

En ny opfindelse fra et hold af forskere på Caltech, NASAs Jet Propulsion Laboratory og Honda kan betyde, at du i fremtiden kan nøjes med at oplade din smartphone én gang om ugen.

Spillestedet kan minde om en af de vovede kabareter i 1920ernes Berlin.

Med sparekravene vil der i fremtiden blive uddannet færre cand.mag.'er og flere kandidater med en mere erhvervsrettet profil.

Jeg er fløjet ind med et af FNs særlige fly, som sikrer transport af nødhjælp og hjælpearbejdere.

Se svarene bagerst i bogen.

STORE ELLER SMÅ BOGSTAVER

Store bogstaver, som skulle have været små, og omvendt, er ikke meget forsinkende for læsningen og ændrer ikke meget ved betydningen. Men alligevel lidt og i nogle tilfælde mere. Desuden påvirker fejlene både tekstens og afsenderens troværdighed.

Vi vil samle de vigtigste regler i fire punkter med underpunkter. Vi går hurtigt gennem reglerne, som de fleste ikke bare kender, men kender så godt, at de ikke behøver at tænke over dem. Og gør mere ud af de mindre kendte og af de vigtigste undtagelser.

Her er mange regler, måske er det kun kommaerne, der har flere.

Det gælder om så vidt muligt at se et mønster. Eller punkten, som vi skriver i det følgende. For der er som regel en.

1) Når teksten begynder og efter udråbstegn, spørgsmålstegn og kolon

Man skriver med stort bogstav, når en tekst begynder. Man skriver også med stort efter udråbstegn og spørgsmålstegn, medmindre der følger for eksempel et 'sagde hun' eller 'tænkte han' (et såkaldt *inkvit*) lige efter.

Derfor skriver man:

Vil Socialdemokratiet afskaffe kontanthjælpsloftet? Ja, lyder svaret.

Men:

Hvornår begynder man at tælle stemmerne op? spørger en læser.

Man skriver også med stort bogstav efter kolon. Men kun når der er tale om en helsætning, ikke hvis der er tale om en ledsætning eller en sætningsdel. Ledsætningerne er

dem, der indledes med bindeord som 'da', 'når', 'fordi', 'hvis', 'at', 'der', 'som' osv., og hvor et eventuelt biord (adverbium) skal stå før udsagnsleddet (se side 32). Sætningsdele er dem, der ikke er rigtige sætninger, fordi de ikke har både et grundled og et udsagnsled (se side 20).

Man skriver derfor:

De afgående ministre er på vej til dronningen: 'Det var sjovere at køre her for tre år siden.'

Men:

Holdets rolle som storfavoritter forudsætter én ting: at den dobbelte målscorer starter inde.

Han skal stille sig selv et spørgsmål og svare ærligt på det: inde eller ude?

I punkttopstillinger må ord, som indleder teksten (dvs. et punkt), valgfrit skrives med stort eller lille. Dog ikke, hvis punktet indledes med en helsætning. I det tilfælde skrives første ord med stort.

2) Egennavne (*proprier*)

Listen her er kilometerlang. Den allervigtigste regel er den, de fleste kender:

Egennavne (*proprier*) skrives med stort begyndelsesbogstav.

Det gælder navne (altså stadig egennavne) på personer, dyr, redskaber, skibe, flag, geografiske områder, himmellegemer, institutioner, firmaer, bygninger, mindesmærker, bøger, kunstværker, love osv. Også lidt mere usædvanlige navne: 'Helligånden', 'Røde' (for eksempel ham fra *Matador*), 'Store Robert' (kunstneren), 'Venus' (planeten eller hende fra Milo), 'Midgårdssormen', 'Brøndby Bodega', 'Sprognævnet', 'De Konservative' (eller 'Det Konservative Folkeparti'), 'Christiansborg Slot', 'Store Bjørn' (både stjernebilledet og ham,

som man kalder Store Bjørn), Dannebrog (flaget), 'Folketingets Ombudsmand' (institutionen, ikke personen).

Det gælder også, når navnet står i flertal:

'Valdemarerne', 'Pernillerne' (for eksempel dem i Holbergs stykker), 'de to Koreaer', 'de to Tyskland'.

Man skriver også med stort i sammensætninger: 'Europa-skolen', 'Silkeborgsøerne', 'Nazityskland', 'Sønderjylland'.

I såkaldte *flerleddede navne* er reglen, at man skriver det første og de mere betydningsfulde ord med stort, mens de mindre betydningsfulde ord (for eksempel bindeord og såkaldte artikler som 'den' og 'det') skrives med lille. Man skriver derfor 'Det Kongelige Kapel', 'Karl den Store', 'De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger' osv.

Nogle gange kan et egennavn, som normalt har en bestemt betydning, optræde uden. I de tilfælde skriver man stadig egennavnet med stort: 'den unge Sovjetunion', 'den nyudsprungne Dyrehave', 'det nyvalgte Folketing'.

Bare det er navne. Og det er pointen i afsnittet her: Man skriver med stort, fordi det er navne, altså egennavne.

Så er der undtagelserne:

Altid med lille

I udråb og eder skriver man med lille begyndelsesbogstav: 'gud ske lov' (eller 'gudskelov'), 'gud bevares' (eller 'gudbevares'), 'vorherre bevares', 'satans også'. Man skriver også visse geografiske områder med lille: 'ækvator', 'den sydlige polarkreds', 'den nordlige polarkreds'. Også de meget usædvanlige, når der er tale om udråb: 'av for helvede'.

En række fænomener fra himlen og astronomien skrives med lille: 'ekliptika', 'atmosfæren', 'stratosfæren'. Og jeg er 'jomfru' (dvs. født i Jomfruens tegn).

Også navne på fysiske og matematiske love skrives med lille: 'tyngdeloven', 'inertiens lov'. Medmindre der i loven indgår et egennavn som i 'Ohms lov' og 'Arkimedes' lov'.

Og når sammensætninger, som begynder med et egennavn, er fast indarbejdede, anbefaler Sprognævnet, at man

skriver med lille: 'danmarkshistorie' (selvom man godt må skrive 'Danmarkshistorie'), 'folketingsvalg', 'middelhavssalt' (selvom det ikke er forbudt at skrive 'Folketingsvalg' og 'Middelhavssalt').

Pointen er, at ordet godt nok indeholder et egennavn (som vi jo skriver med stort), men er sat sammen med et almindeligt navneord (som vi jo skriver med lille).

Forbudt er det til gengæld at skrive sammensætningerne med stort, når der ikke er en tydelig forbindelse til det (oprindelige) egennavn, der indgår i dem. Derfor skriver man: 'amagermad', 'røntgenstråler', 'napoleonskage' og 'akillesse-ne'.

Afledninger af et egennavn skrives også med lille. Man skriver derfor 'silkeborgenser', 'tysker', 'marxisme', 'kierkegaardiana'.

Hovedpointen her er, at ordene slet ikke er egennavne, ikke bruges som egennavne eller har mistet forbindelsen til det, der oprindeligt gjorde dem til egennavne.

Valgfrit I – kan skrives både med stort og lille

Nogle himmellegemer kan både skrives med stort og lille: 'Jorden' eller 'jorden', 'Solen' eller 'solen', 'Månen' eller 'månen', 'Mælkevejen' eller 'mælkevejen'.

Sammensætninger, der indeholder et egennavn, men ikke i sig selv er et egennavn, kan skrives både stort og lille: 'Østerbrodreng'/'østerbrodreng', 'Blixenforsker'/'blixenforsker', 'Nobelpristager'/'nobelpristager'. Det svarer nogenlunde til reglerne for sammensætningerne nævnt under afsnittet *Altid med lille*, her er de altså bare ikke fast indarbejdede.

Valgfrihed er der også, hvad angår historiske perioder og begivenheder samt ordener osv. Man kan derfor både skrive 'Reformationen' og 'reformationen', 'Anden Verdenskrig' og 'anden verdenskrig', 'Besættelsen' og 'besættelsen', 'Sjælland Rundt' og 'Sjælland rundt', 'Elefantordenen' og 'elefantordenen', 'Æreslegionen' og 'æreslegionen' osv.

Pointen med valgfriheden i tilfældene her er, at ordet både kan være egennavn (som vi jo skriver med stort) og almindeligt navneord (som vi jo skriver med lille). Nogenlunde på samme måde som de fast indarbejdede sammensætninger ovenfor.

Valgfrit II – kan skrives med luttet store eller med en blanding af store og små

Navne på bøger, kunstværker, programmer, love, kurser osv. kan valgfrit skrives med stort begyndelsesbogstav og resten med lille eller med stort begyndelsesbogstav og i alle betydningsfulde ord: 'Gamle testamente'/'Gamle Testamente', 'Italiensk for begyndere'/'Italiensk for Begyndere', 'Den lille havfrue'/'Den Lille Havfrue', 'Jyske lov'/'Jyske Lov', 'Julehertets hemmelighed'/'Julehertets Hemmelighed'.

Her er pointen, at man i det ene tilfælde opfatter navnet som en kombination af et egennavn og et eller flere almindelige navneord og i det andet som en kombination af to eller flere egennavne.

3) Tiltaleord og titler

Visse tiltalestedord (tiltalepronomen) skrives med stort: 'I', 'De', 'Dem', 'Deres'. Resten skrives med lille: 'du', 'dig', 'din', 'dit', 'dine', 'jer', 'jeres', 'eder', 'eders'.

En række fornemmere tiltaler og titler (såkaldte *titulaturer*) skrives med stort: 'Deres Majestæt', 'Hendes Majestæt Dronning Margrethe', 'Hans Højhed', 'Hans Excellence' osv.

En række andre skrives med lille: 'dronning Margrethe' (til forskel altså fra 'Hendes Majestæt Dronning Margrethe'), 'grev Moltke', 'professor Anja C. Andersen', 'hr. Jørgensen', 'fætter Niels'. Osv.

4) I forkortelser

Også her er der mange regler. De vigtigste er, a) at hvis egennavnet under normale omstændigheder skal skrives med stort, skal det også skrives med stort i en forkortelse

('Det Kgl. Teater', 'Martin A. Hansen' osv.). b) At forkortelser dannet af begyndelsesbogstaver fra flere ord (initialforkortelser) skrives med stort (USA, DSB, FN, DBU osv.). Hvis forkortelsen kan udtales som et almindeligt ord, kan ordet dog også skrives med stort begyndelsesbogstav og resten med lille ('NATO'/'Nato', 'UEFA'/'Uefa' osv.). c) At forkortelser af almindelige navneord valgfrit skrives med stort eller lille ('A/S', 'a/s', 'PDF'/'pdf', 'CD'/'cd' osv.). d) At de fleste forkortelser med punktum, som ikke er egennavne, skrives med lille: 'dvs.', 'f.eks.', 'osv.', 'tlf.'.

Ingen mennesker kan huske så mange regler.

Der er to ting at gøre. Enten kan man slå op, når man har behov for det. Eller også kan man prøve – som vi har gjort det undervejs – at kigge efter det mønster, som reglerne følger. Næmlig at egennavne, som bruges som egennavne, skrives med stort, også når de optræder forklædt og i andre skikkelser (for eksempel som forkortelser), mens egennavne, som ikke bruges som egennavne eller har mistet forbindelsen til det, der oprindeligt gjorde dem til egennavne, skrives med lille. Det gælder for tre af de overskrifter, vi har samlet reglerne under. Mønsteret for overskrift 3), *Tiltaleord og titler*, er unægtelig svært at få øje på, eller også er det bare et meget gammeldags mønster.

Det er naturligvis valgfrit, om man vil gøre den ene af de to ting eller begge dele. Altså både slå op og kigge efter mønsteret.

TYPISKE FEJL

Det er svært helt at undgå fejl, når der er så mange regler, og når der for så mange af reglerne både er undtagelser og valgfrihed. Vi støder da også på en del fejl under alle fire overskrifter.

De hyppigste fejl er ikke nødvendigvis også de fejl, det er vigtigst at fange. Ingen ville formentlig studse over, at man skrev 'Satans-også' eller 'Napoleonskage', altså med stort,

hvor der skulle skrives med lille. Vi anbefaler ikke at gøre det, men gør man det alligevel, skal man ikke ligge søvnløs, for det vil næppe hverken forsinke eller forstyrre læsningen.

Det kan to andre – i øvrigt også meget udbredte – fejl gøre.

Flerleddede navne og gruppesammensætninger

Det er forskellige regler, men samme fejl. Den består i, at en del af egennavnet, som skulle skrives med stort, skrives med lille.

For eksempel i et flerleddet navn:

'Det kongelige Kapel', 'Det Kongelige kapel' eller 'det Kongelige Kapel'.

Kapellet heddet 'Det Kongelige Kapel'.

Her er flere eksempler:

'Københavns kommune', 'Østjyllands brandvæsen', 'Det konservative Folkeparti', 'de Konservative'.

Ordene skrives: 'Københavns Kommune', 'Østjyllands Brandvæsen', 'Det Konservative Folkeparti', 'De Konservative'.

Eller i sjældnere tilfælde i en gruppesammensætning:

'H.C. Andersen-selskabet', 'Skt. Thomas plads', 'Storm P.-museet'

Hvis ordet er en del af egennavnet, og ordet i øvrigt betydningfuldt, skrives det med stort:

'H.C. Andersen-Selskabet', 'Skt. Thomas Plads', 'Storm P.-Museet'

At skrive navne forkert er altid forstyrende. Især for dem, der bærer navnet. Men også for dem, der kender den rigtige skrivemåde.

Egennavn eller almindeligt navneord? Institutionen eller personen?

Der er forskel på 'Politiet' og 'politiet', 'Skat' og 'skat', 'Ombudsmanden' og 'ombudsmanden',

Det første er et egennavn, det andet er et almindeligt navneord. Det første er en institution, det andet er en eller flere personer.

Det samme gælder her, bare på en lidt anden måde:

Der er forskel på 'Grenen' og 'grenen', 'Triumfbuen' og 'triumfbuen', 'Gud' og 'gud'.

Det første er et egennavn, det andet er et almindeligt navneord. Den første er der kun én af. Den anden kan være så mange og hvilken som helst.

Navne på bøger, film, programmer osv.

Denne sidste overskrift er ikke med, fordi der tit optræder fejl i det enkelte navn. Men her hersker en usikkerhed, som tit fører til inkonsekvens, dvs. at navnene skrives på snart én måde, snart på en anden.

Og inkonsekvensen er en fejl.

Reglen er som nævnt, at man både må skrive med stort begyndelsesbogstav og derefter med lille (bortset selvfølgelig fra egennavne). Og med stort hele vejen igennem, bortset fra de ikkebetydningsfulde ord. For meget lange titler anbefaler Sprognævnet dog det første, altså først stort og så småt.

Man skal beslutte sig og holde sig til den ene måde. Hvis man vil holde sig til den måde, som langt de fleste forlag, boghandlere, biografer, aviser, biblioteker, museer, koncert-huse, spillesteder, teatre, operaer osv., men desværre ikke alle tv-stationer bruger, så skriver man begyndelsesbogstavet stort og resten lille: 'En nævefuld dollars', 'Det perfekte menneske', 'Den kroniske uskyld', 'Efter endnu en dag', 'En sælgers død' osv.

ØVELSE – FANG FEJLENE

Thyborøn lægger hårdtest for: her er der allerede registreret stormende-kuling i middelvinden (22,1 m/s) og stærk storm i vindstødene (29,5 m/s).

Selvom det danske kongehus og statsministeriet bød den amerikanske præsident velkommen, valgte præsidenten at aflyse sit visit.

Men det er en række parlamentsmedlemmer fra både de konservative og oppositionspartiet Labour gået sammen om at forsøge at forhindre.

Men så kom en hjælpende hånd fra uventet side: Ungdomsskolen.

Ansvarer ligger ifølge eksperten hos Styrelsen for arbejdsmarked og Rekruttering.

Senest har Socialdemokratiet og SF opfordret Undervisningsministeren til at droppe Den Digitale Prøvevagt.

Det er et af 10'ernes største rapfænomener: Syngende rappere.

Da Astralis vandt sin første majorturnering i 2017, blev de fejret på Københavns rådhus.

Der er forskellige kommunale ordninger, men med to fællestræk: Økonomisk støtte til fritidsaktiviteten kombineres med fritidsvejledning.

Flere internationale og Zimbabwiske medier skriver, at kampene er blusset voldsomt op.

Men en ny opgørelse fra Idrættens Analyse-institut viser, at 40 af landets kommuner ikke har et tilbud om økonomisk hjælp.

Se svarene bagerst i bogen.

NOGEN ELLER NOGLE

Forskellen på 'nogen' og 'nogle' er til at få øje på i det skrevne sprog. Men til gengæld svær at høre. Det er sikkert forklaringen på, at ordene bliver brugt lidt i flæng og tit forkert.

'Nogen' betyder et antal større end nul. 'Nogle' betyder et antal større end én eller ét. 'Her er nogen' betyder derfor, at her er mindst én og muligvis flere. 'Her er nogle' betyder – hvis ellers det er rigtigt – at her er mindst to, muligvis endnu flere.

Vi bruger 'nogen' i spørgende og benægtende sætninger.

Det hedder derfor for eksempel 'er her nogen?' og 'nej, her er ikke nogen'.

Det er sådan ikke set forkert at spørge 'er her nogle?' eller at svare 'nej, her er ikke nogle'. Men det er noget mærkeligt noget at spørge om og noget mærkeligt noget at svare. For det må betyde, at man er interesseret i at vide, om her mindst er to, og at man derfor må svare nej, hvis her kun er én. Ligesom hvis læreren spørger eleven, om eleven har 'nogle spørgsmål', og eleven svarer nej og brænder inde med det ene meget vigtige spørgsmål, eleven har.

Der er andre måder at huske forskellen på.

'Nogen' svarer nogenlunde til det engelske 'any'. Mens 'nogle' omtrent svarer til 'some'.

Man kan også sige, at 'nogen' betyder 'nogen som helst', 'nogen overhovedet'. Og at 'nogle' betyder 'et par', 'visse', 'en del', 'enkelte'.

TYPISKE FEJL

Fejlene kan gå begge veje, 'nogle' i stedet for 'nogen', og omvendt.

Uden at vi har talt efter i større stil, tror vi dog nok, at der noget oftere optræder et forkert 'nogle' end et forkert 'nogen'. Hvis det er rigtigt, kan det skyldes, at 'nogle' for mange sprogbrugere virker som et ord, man har gjort sig lidt ekstra

umage med, og som derfor også føles mere korrekt. Selvom det altså meget vel kan være forkert.

En del 'nogen'- eller 'nogle'-fejl opstår i benægtende sætninger, som kan være svære at genkende som benægtende.

For eksempel her:

Hverken jeg eller nogle fra mit team vidste noget.

Det er lettere at se, at sætningen er benægtende, hvis vi omformulerer den:

Nej, der var ikke nogen fra mit team, der vidste noget.

Men benægtende er den i begge tilfælde. Derfor skulle der også i begge tilfælde have stået 'nogen'.

ØVELSE – FANG FEJLENE

Jeg har ikke haft nogle kreative input.

Konsekvenserne er, at man som patient i de her længerevarende forløb nogen gange har mange spørgsmål, og at man ikke rigtig føler, at der helt kommer svar på de spørgsmål.

Han brugte dog en finte, som det viste sig, at der ikke var nogle sanktioner mod.

Carrie Lam har ifølge medier tæt på kommunistpartiet fået strenge anvisninger om ikke at give nogle indrømmelser til demonstranterne.

Nogen dage var jeg så sulten, at jeg troede, jeg skulle dø, sagde Whyte i et interview med The Guardian.

Jeg bilder mig ind, at min fordel er, at jeg ikke har været engageret i nogle af de fløjkrige.

Der kan det være en god idé at kigge efter svanemærkede produkter, der som udgangspunkt ikke har nogle fluorerede kemikalier, siger Anne Marie Vinggaard.

Se svarene bagerst i bogen.

BØJNINGSFEJL

Bøjningsfejl er et vidt begreb og spænder derfor over en lang række i øvrigt forskellige sprogfejl. Et par af dem er klassikere, men ikke lige så udbredte, som berømmelsen lægger op til. En af dem er en bobler eller på engelsk en *up and coming*. Tror vi nok. Og en af dem er knap nok en fejl, men værd at være opmærksom på.

Hans, hendes, sin, dens, dets, ens, deres

Alle ordene i overskriften er stedord i ejefald, dvs. ejestedord. Nogle af dem er lette at huske reglerne for, andre svære. Nogle gange har de svære regler det med at smitte af på de lette, så det, som ikke behøvede at være indviklet, alligevel bliver det.

Det gælder vistnok især reglen for, hvornår man bruger 'sin'/'sit'. Og reglen for, hvornår man nogle gange gør det, selvom det tilsyneladende strider mod reglen.

Det gør det imidlertid ikke, reglen er bare lidt sværere at få øje på.

OM 'HANS'/'HENDES' OG 'SIN'/'SIT'

Man skriver 'sin' eller 'sit', hvis den, der ejer noget, er grundled.

Det hedder derfor: 'Emil skældte sin far ud' (hvis faren er Emils far), 'ministeren har sat sin troværdighed over styr', 'den lille troldmand scorede sit mål nummer 1000 foran et ekstatisk publikum'.

Det er den allervigtigste regel og gælder altid. Vi har lyst til at gentage det og understrege det: Det er den *allervigtigste* regel og gælder *altid*.

Nogle gange bliver det bare svært alligevel, fordi et grundled og dermed en sætning godt kan være skjult til stede.

Vi skriver derfor også 'sin' eller 'sit' her: 'Asta hørte Emil skælde sin far ud', 'kommentatoren kritiserede ministerens skandalisering af sit parti og beskrev hende som farlig for sine kolleger', 'publikum så den lille troldmand i jubel og tårer fejrende sit mål nummer 1000'.

De skjulte sætninger er: 'Emil skælder sin far ud', 'ministeren skandaliserer sit parti', 'ministeren er farlig for sine kolleger' og 'den lille troldmand fejrer sit mål nummer 1000'.

'Emil', 'ministeren' og 'den lille troldmand' var i de oprindelige sætninger ikke grundled. Men det var alligevel dem, der gjorde noget. De var altså på en måde grundled alligevel.

Den skjulte sætning i den slags tilfælde kan enten gemme sig i en navneform af udsagnsordet (udsagnsord, som vi kan sætte 'at' foran), i et sætningsord (et ord, som typisk ender på -ing eller -else), i et tillægsord (her er det ordet 'farlig') eller i en lang tillægsmåde (et ord, som ender på -ende).

Prøv selv at se i eksemplerne ovenfor.

Sætninger med skjulte sætninger er ikke så almindelige, men dukker indimellem op. Hvis man ved, at de findes, er de mindre forvirrende, når man møder dem.

SAMMENLIGNINGER MED 'SOM' OG 'END'

Når man sammenligner og bruger 'som' og 'end', skriver man 'sin'. 'Emil har en mindre kærlig far end sine kammerater', 'hun har en større troværdighed end sin ministerkollega', 'han er ikke lige så god i hovedspillet som sin rival'.

Reglen er den samme. Ordene 'sine' og 'sin' viser stadig tilbage til grundledet.

Man *kan* i eksemplerne her imidlertid også skrive 'hans', 'hendes' og 'hans'. For sætningerne kunne jo være fortsat:

'Emil har en mindre kærlig far(,) end hans kammerater (har)', 'hun har en større troværdighed(,) end hendes ministerkolleger (har)', 'han er ikke lige så god i hovedspillet(,) som hans rival (er)'.

OM 'DENS' OG 'DETS'

Vi bruger også 'sin', selvom grundledet ikke er en person. Og selvom mange sprogbrugere mener, at de engang har fået noget andet at vide.

'Alkoholismen har sine ofre i alle samfundsklasser', 'valgsystemet følger sine egne udviklede love', 'bolden er et teknologisk nybrud både i kraft af sin form og sit materiale'.

Sådan synes vi, det lyder bedst og er lettest at forstå. Og egentlig kunne afsnittet slutte her.

Men man kan dog også bruge 'dens' eller 'dets'.

Tit kommer det imidlertid til at lyde, som om 'dens' eller 'dets' henviser til noget uden for sætningen. Som i de to første eksempler her: 'Alkoholismen har dens ofre i alle samfundsklasser', 'valgsystemet følger dets egne udviklede love'.

I det tredje eksempel fungerer det bedre: 'Bolden er et teknologisk nybrud både i kraft af dens form og dens materiale'.

Når der *ikke* er tale om en person, og når den, der ejer noget, *ikke* er grundled i sætningen, bruger vi til gengæld altid 'dens' eller 'dets':

'Han havde haft sygdommen i mange år og bar stadig dens gift i kroppen og sjælen', 'valgforskerne kan redegøre for princippet, men knap nok forklare dets logik for almindelige mennesker', 'vi holder aldrig op med at være fortryllet af bolden og dens magi'.

OM 'ENS'

Når grundledet i sætningen er 'man', skriver man 'sin' eller 'sit':

'Man må ikke glemme sit eget behov for tryghed og beskyttelse', 'man kan jo ikke fatte det med sin forstand', 'man skal spille sin medspiller god'.

Når 'man' ikke er grundled, og når ejefaldet lægger sig til et navneord, skriver man 'ens':

'Det er en stor lykke at se ens ideer blive til virkelighed', 'ens forstand begriber det jo ikke', 'ens medspiller skal spilles god'.

I nogle tilfælde kan man også bruge 'sin'/'sit', selvom 'man' ikke er grundled i sætningen. For eksempel kan man omskrive den sidste sætning til: 'Det er vigtigt at spille ens medspiller god'. Og så er der pludselig en skjult sætning: 'Det er vigtigt, at man spiller sin medspiller god'. Hvorfor man altså også kan skrive: 'Det er vigtigt at spille sin medspiller god'.

Det svarer fuldstændig til reglen om skjulte sætninger, som vi skrev om i afsnittet *Om hans/hendes og sin/sit*.

OM 'DERES'

'Deres' er ejefald i flertal. Det lægger sig til grundledet i sætningen, ikke til det, der ejes.

Det hedder derfor: 'Familierne har deres eget at slås med', 'politikere ville gøre deres vælgere en tjeneste ved at tale ærligt om det', 'medspillerne var stolte af deres 1000-målsskytte'.

Men: 'Familien har sit at slås med', 'politikeren ville gøre sine vælgere en tjeneste ved at tale ærligt om det', 'målmanden var stolt af sine medspillere'.

TYPISKE FEJL

Fejl med 'hans' og 'sin' er fejl, som generer mange, både dem, der laver fejlen, og dem, der falder over den. Vi hører i hvert fald meget om den.

Men helt så udbredt, som rygter lægger op til, er den ikke.

Fejlen finder vi især i lidt mere komplekse sætninger. For eksempel:

Sådan var beskeden i et brev fra Aarhus Kommune, som Joke Habben i august modtog om hendes 30-årige udviklingshæmmede datter.

Bag 'Late Night' er filminstruktøren Nisha Ganatra, der i 2015 vandt en Golden Globe for hendes arbejde som instruktør og producer på tv-serien 'Transparent'.

Vores råd er derfor at være særlig opmærksom i den slags sætninger.

Det sker også, at vi støder på sætninger, hvor det er svært at sige, hvad der er rigtigt og forkert. Og hvor man let kan forestille sig, at læseren også kan blive i tvivl, både om rigtigt og forkert og om betydningen.

Det betød blandt andet, at hun måtte slå muligheden for at kommentere på hendes Instagram-billeder fra.

Vil det føre ham til sandheden om hans kones død?

I de tilfælde plejer at vi at anbefale, at man skriver sætningen om.

Ligge eller lægge, sidde eller sætte

Man ligger og sover. Men man lægger tæppet hen over den sovende, hvis hun fryser. Man sidder. Men man sætter sig.

Der er to huskeregler.

'Ligger' og 'sidder' er stilstand. 'Lægger' og 'sætter' er bevægelse.

'Ligger' og 'sidder' er uden genstandsled (som også hedder objekt). 'Lægger' og 'sætter' er med. I det første tilfælde har vi altså kun brug for et grundled og ordet selv: 'man ligger'. I det andet tilfælde har man brug for både et grundled og et genstandsled foruden ordet selv: 'man lægger tæppet', 'man lægger sig'.

Vil man have det på latin, så er 'ligger' et intransitivt udsagnsord, og 'lægger' et transitivt. En hjemmestrikket huskeregel er i den forbindelse, at et transitivt udsagnsord er ligesom *transport*, altså noget med bevægelse. Og derfor hedder det 'lægge' og 'sætte'.

Andre ordpar opfører sig på samme måde. Det gælder for eksempel 'springe'/'sprænge'.

'Springe' betyder, at noget eksploderer. 'Sprænge' betyder, at nogen får noget til at springe.

'Bomben springer', men 'terroristen sprænger bomben'. Og 'huset sprang i luften'. Men 'terroristen sprængte huset i luften'.

TYPISKE FEJL

Den mest almindelige fejl er at bytte om på 'ligge' og 'lægge', vistnok lige så tit det ene som det andet. Det skyldes givetvis, at mange udtaler begge ord med den samme lidt utydelige vokal og derfor heller ikke altid skelner i det skrevne sprog.

Derfor lægger det ikke lige på den flade at give briterne endnu en forlængelse af brexit.

Men der er stadigvæk forskel.

Handling eller tilstand (dræbt/dræbte, forelskede/ forelsket)

Ofre for en forbrydelse eller en ulykke kan være 'dræbt', men de kan også være 'dræbte', ligesom mennesker både kan være 'såret' og 'sårede', men heldigvis også både 'forelsket' og 'forelskede'. Præcis som husene både kan være 'målet' og 'malede', bøgerne 'klippet' og 'klippede', bilerne 'lejet' eller 'lejede', hårene 'krøllet' eller 'krøllede' osv.

Det første er resultatet af en handling. Her bruger man en kort tillægsform af et udsagnsord, som man kan sætte 'blevet' foran og tilføje et 'af'.

Det andet er en tilstand. Her bruger man stadig en kort tillægsform, men som tillægsord i flertal, hvor det enten får endelsen -e eller -de.

TYPISKE FEJL

Da man i mange tilfælde kan skrive både det ene og det andet, for eksempel både 'dræbt' og 'dræbte', er det sammenhængen, der bestemmer, om der er tale om en fejl.

'25 dræbt efter terrorangreb' er ikke en fejl. Det er '25 dræbte efter terrorangreb' heller ikke. Men det er '~~ved terrorangrebet blev 25 dræbte~~', fordi de dræbte jo blev 'dræbt' (handling). Og det er '~~der er 25 dræbt efter terrorangreb~~' også, fordi de 25, som blev dræbt, nu er 'dræbte' (tilstand).

Det er også typiske fejl.

Her er to andre eksempler:

For hvis de fremover får at vide, at der er børn involverede, kan de nemt henvise familierne til Vibeke Brix og Jesper Kjærgaard på Rigshospitalet.

De nonfigurative og overdådigt farverige billeder er malede i hans måske lykkeligste, men ikke kunstnerisk set bedste perioder.

Nutid eller datid

En række ord er i det talte sprog svære at høre forskel på i henholdsvis nutid og datid. Det samme gælder visse ord i henholdsvis navneform (hvor man kan sætte 'at' foran) og kort tillægsform (hvor man kan sætte 'har' foran). Det er sandsynligvis forklaringen på, at de også ofte bliver skrevet forkert.

Det gælder for eksempler for ordene 'synes'/'syntes', 'lykkes'/'lykkedes', 'nøjes'/'nøjedes'. Og 'måtte'/'måttet', 'kunne'/'kunnet', 'ville'/'villet'.

Det er den fejl, vi kalder en bobler eller en *up and coming*. Den er allerede udbredt. Da vores udtale på dansk ikke bliver tydeligere i de her år, kan man godt forestille sig, at der vil komme endnu flere.

Her er et par eksempler:

Fordi jeg er det sidste vidne i sagen, har jeg ikke måtte komme ind i retssalen og høre de andres vidneudsagn.

Det er lykkes forskerne fra DTU at lave mikrocontainere og pakke vacciner i dem.

Ental eller flertal

Det er ikke forkert at skrive om politiet, at 'de trak staverne'. At 'regeringen har deres egne fejl at takke for vælgernes utilfredshed'. Eller at 'parret i flere år kæmpede med at blive gravide'.

For selvom 'politiet', 'regeringen' og 'parret' er entalsord, udtrykker sætningerne, at der i det konkrete tilfælde er tale om flere politibetjente, om flere ministre og om to mennesker, som måske ikke i biologisk forstand begge kan være gravide, men kan i så mange andre betydninger af ordet.

Og det må man altså godt.

TYPISKE FEJL

Men man skal være opmærksom på, at der er tilfælde, hvor flertalsformen ikke giver mening og derfor må opfattes som en fejl.

Beijing bliver ved med at opretholde en facade af, at Hongkong har deres eget selvstyre.

Ordet 'deres' i eksemplet må referere til borgerne i Hongkong. Men når det er en styreform, der er tale om, er det vel mere rigtigt at opfatte regionen som en enhed.

I andre tilfælde kan flertalsformen virke upræcis. Hvis ikke der er tale om en fejl, er der til gengæld tale om dårligt sprog.

Han tilføjer, at han tror, at EU er klar til at lave en aftale, fordi de kan se, at Storbritannien varmer op til et hårdt brexit.

Hvem er 'de'? EU-parlamentarikerne, EU-Kommissionen, borgerne i EU?

Og så er der tvivlstilfældene:

Tidligere på året kom Apple med nyheden om, at de vil lancere en streamingtjeneste.

Læseren er selvfølgelig godt klar over, at Apple består af rigtig mange medarbejdere. Men når Apple lancerer en streamingtjeneste, er det så medarbejderne (flertal) eller selskabet (ental), der gør det?

Vi hælder til det sidste, men anerkender tvivlen.

Vores råd er som udgangspunkt at vælge entalsformen. At skifte den ud med flertal, hvis den ikke fungerer. Og i tvivlstilfælde at omskrive sætningen.

Og så skal man selvfølgelig være konsekvent:

Da Astralis vandt sin første majorturnering i 2017, blev de fejret på Københavns Rådhus.

ØVELSE – FANG FEJLENE

Alle fejlene her er bøjningsfejl, men af mange forskellige slags.

De unge er vant til, at de har skulle tilpasse sig rammerne.

Til gengæld er belønningen stor, når det lykkedes at få en borger tættere på arbejdsmarkedet.

Det er jo ikke nogen hemmelighed, at sundhedsreformen har måtte vente på, at vi kom et bedre sted hen i forhold til den pandemi, som sundhedsvæsenet skulle håndtere.

For de influencere, der ikke snyder med sine følgertal, fremstår som nogle, der ikke har særligt mange følgere.

Undersøgelseskommissionen om Skat skriver i et notat fra juni 2018, at Skattestyrelsen (Skat) slet ikke har søgt i sine dokumenter, når Skat har skulle finde dokumenter frem og udlevere dem til kommissionen.

Der er plads til alle, og folk ligger det i ballonen, de vil.

I film skal det helst se vildt og ekstremt ud, når noget sprænger i luften.

Arrestordren skal være blevet givet videre til Interpol, som ikke har ville kommentere sagen.

DF har tidligere erklæret sig parate til at betale i alt 2,5 millioner EU-støttekroner tilbage.

Han arbejdede på at snitte et hjerte til hans tre døtre.

Klimaændringerne sætter sine tydelige spor på de havnebyggerier, der er i gang i Danmark.

Debicki skal portrættere prinsesse Diana op til sin død i 1997.

Det, der ligger derimellem, ligger man i fryseren i et døgn.

En af dem er 57-årige Ceva Seymour, der fortæller, at hende og hendes familie måtte nagle taget fast til gulvet med reb og søm under orkanen.

Postnord mener, at de bliver ramt urimeligt på grund af den måde, bøden bliver opgjort på.

Hun skyder på alt det, som ikke ligger sig ned for hende, forklarer han.

Og har de tegnet en kontrakt med Rusland om at levere det, hvor de har insisteret på, at det ikke har måtte monteres på militærkøretøjer?

Se svarene bagerst i bogen.

RODEKASSEN (ANDRE FEJL)

Der er en del fejltyper, som ikke hører til under nogen af de andre overskrifter, men som vi alligevel synes skal med. Dem omtaler vi her.

Stavefejl

Stavefejl er der ikke så mange af, som der var engang. Det skyldes nok for en del de digitale stavekontroller, som hele tiden bliver bedre, efterhånden som sprogteknologien bliver mere avanceret. Programmerne registrerer ikke bare mekanisk en tilsyneladende forkert stavemåde af et enkeltord, men er fodret med så mange sprogdatabaser, at de også er i stand til at sige noget om et ords stavemåde i meget forskellige sammenhænge.

Programmerne opererer altså ikke kun på ord-, men også på sætningsniveau.

Vi vil – ikke overraskende – råde til, at man bruger staveprogrammerne aktivt. Dvs. at man ikke blindt og med det samme følger eller ikke følger stavekontrollens forskellige markeringer og anbefalinger, men bruger lidt tid på at undersøge, hvad markeringerne helt præcist betyder.

Og herefter beslutter sig.

TYPISKE FEJL

Alle stavefejl forsinker og forstyrrer læsningen. Mange af dem ændrer sætningens betydning. Og nogle af dem er ret sjove.

Vi støder på en del stavefejl, som en stavekontrol ikke fanger eller ikke reagerer på med røde streger og blinkende lygter. Men måske med en buftet linje som et par rynkede bryn.

Et billede bliver sent videre på nettet.

Han havde endda spæret døren ind til studiet.

De er blevet erobret af ukrainske trupper på slagmarken.

Han sætter baren for, hvor lyrisk og autentisk rapmusikken kan lyde.

De vil gerne kunne spare (i betydningen 'sparre') på kryds og tværs af afdelingerne.

Det skulle vise sig at besejle sangens skæbne.

Andre stavfejl vil stavekontrollen til gengæld fange med det samme:

landsholdsherrene, politikommisær, passagerene, tydlig, udvider, entreprenørvirksomheden, diamentral, fascade, karuseller, medlemskabet, staffetten.

Så er det bare at få dem rettet.

Ordfejl (blandt andet 'af' og 'ad')

Ordfejl er ord brugt i en forkert betydning. Én type af ordfejl støder vi ikke så tit på. En anden er til gengæld vidt udbredt.

TYPISKE FEJL

Den ikke så almindelige fejl består i at forveksle ord og ordenes betydning inden for ordklasserne navneord og udsagnsord.

Der har både været rapporter om fejlernæring og død som følge af tørken.

Hun afhandlede sine ejendele lige før flugten og ejer i dag så godt som ingenting.

Det hedder 'rapporter' og 'afhændede'. Det andet er – noget andet.

Den mere udbredte ordfejl omfatter fejl med forholdsord (som også kaldes præpositioner).

Sylvester Åndahl var ikke helt overbevist over det mystiske opkald.

Han gjorde sig bemærket for sin autoritære politik.

Der skulle have stået 'af' (eller 'efter') og 'med'. Til gengæld kan man jo godt blive kendt 'for' sin autoritære politik.

Der er sjældent enkle og entydige regler for brugen af forholdsord. Med enkelte undtagelser, blandt andet 'af' og 'ad'.

Vi bruger 'af' om årsagen eller anledningen til noget og om noget, som bevæger sig væk fra noget. Man kan 'blive slået af nogen', 'dø af tørst', 'tage af bordet' og 'af hovedstolen'. Man kan 'se bladene falde af træerne', 'komme af dage' og 'stå af'. Hvis man er en blomst, kan man 'skyde op af jorden'.

Vi bruger 'ad' om det, som går langs med, hen over eller gennem noget. Man 'løber ad den korteste rute', 'læner sig op ad en god ven', 'trækker på skuldrene ad valgresultatet' og 'kravler ud ad vinduet' og 'op ad et bjerg'. Man kan 'komme op ad dagen', bruge pengene 'lidt ad gangen' og rejse 'ad Hekkenfeldt til'.

Her er et eksempel på en fejl:

Jeg er dog helt tryk ved Jon, som har gået op og ned af Åge i tre år.

Her skulle have stået 'ad'.

Vi kender mange huskereglere, men ikke nogen, som vi synes er rigtig gode. Bortset fra én, som forklarer, hvorfor det hedder 'ud ad vinduet' og 'op af jorden' og ikke omvendt: Hvis vi skulle '~~kravle ud af vinduet~~', skulle vi have været inde i det, ligesom blomsten jo var nede i jorden.

Men så er den måske heller ikke bedre.

Sætningsfejl

Sætningsfejl er i vores brug af ordet fejl i ordenes rækkefølge i en sætning eller en manglende eller forkert forbindelse mellem ordene. Hvis den forkerte forbindelse skyldes, at ordene ikke passer grammatisk sammen – for eksempel med hensyn til køn, ental/flertal og bestemt/ubestemt – kalder man fejlen en *kongruensfejl*.

Sætningsfejlen er udbredt. Den er også lumsk, fordi stavetrollen ofte ikke advarer mod den. Bortset fra med rynkede bryn.

TYPISKE FEJL

Her er et par eksempler:

~~Nummeret er uden sammenligning den bedste på udgivelsen.~~

Det heddet 'et' nummer. Derfor skulle der have stået 'det bedste'. Fejlen er en kongruensfejl.

~~Andre typer kemiske våben er mere målrettede end decideret kvælning.~~

Det er svært at sige, hvad der helt præcist er galt her, men noget er.

Man skulle tro, at 'andre typer kemiske våben' er en mere målrettet drabsmetode end 'decideret kvælning'. Men det er ikke det, der menes. Meningen er, fremgår det af sammenhængen, at (visse) 'andre typer kemiske våben' ikke slår

ihjel ved 'kvælning', men er fremstillet til at forårsage død af andre årsager. Men det er ikke det, der står.

~~Forstæder, som er hårdt socialt udsatte, har en høj koncentration af primært muslimske indvandrere, og som i stor stil har beboere, der har en parathed til at reagere mod det samfund, som det er i, siger han.~~

Her mangler noget. 'Forstæder, som er', og 'som i stor stil har' – hvad med dem? Desuden er det uklart, hvad stedordet 'det' i sætningen 'som det er i' henviser til.

Sætninger med sætningsfejl er i de fleste tilfælde meget komplekse sætninger ligesom i de to sidste eksempler her. At skrive mere indviklet, end man selv kan følge med til, kalder vi at *overskrive*.

Det skal man selvfølgelig prøve at undgå.

Fejl i ordforbindelser og i faste udtryk og vendinger

Fejltypen er udbredt. Den består i, at ord, ords betydning eller ordrækkefølgen i faste ordforbindelser, udtryk og vendinger er forkert. Når to eller flere faste udtryk eller vendinger blandes sammen, kalder man det en *kontamination*. Det ord betyder 'forurening'.

TYPISKE FEJL

Her er nogle eksempler:

~~Det er både en god, men også en dårlig plan (det er både en god og en dårlig plan), tag det med et gram salt (et gram salt), det ligner at (det ligner/det ser ud som), hun åbnede op for ham (hun åbnede for ham/hun lukkede op for ham), de kom op at diskutere (de kom op at skændes/de diskuterede), det vil jeg stille spørgsmålstegn ved (det vil jeg stille spørgsmål til/sætte spørgsmålstegn ved).~~

Nogle af eksemplerne kan man godt finde i ordbogen, fordi Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har sagt god for dem, i nogle tilfælde med tilføjelsen 'regnes af nogle for ukorrekt'.

Vi har taget dem med alligevel, fordi vi regner dem for ukorrekte.

Prøv, om du kan regne ud, hvilke formuleringer ordbogen accepterer, og hvilke den regner for fejl.

Apropos: Fra tid til anden sker det, at en fejl bliver så udbredt, at den ikke længere anses for at være en fejl. Sådan er det tilsyneladende gået ordforbindelsen 'at kommentere på' og muligvis også 'både – men også'.

Ikke kun ordforbindelser og faste udtryk og vendinger kan ændre betydning. Det kan enkeltord også.

Engang betød at 'omfavne' at lægge armene om nogen, i dag betyder det også at 'byde noget velkomment'. Engang betød det at være 'samfundskritisk', at man stillede sig 'kritisk over for samfundet', i dag kan ordet også betyde, at noget er 'afgørende for et samfunds kritiske funktioner'. Engang betød 'ægte', at noget var det, som det gav sig ud for. I dag betyder det også 'i høj eller udpræget grad'.

Det er ingen stor ulykke, at ord og vendinger ændrer betydning. Det er det heller ikke en gang imellem at bytte om på ordene eller vælge et forkert.

Men der er ingen grund til at overdrive eller gøre en fryd af vankundigheden.

Korrektur- og tastefejl og om at læse sin egen tekst og fange fejlene

Korrekturfejl dækker i vores brug af ordet over manglende, overflødige eller ombyttede ord i en sætning. Tastefejl

dækker over manglende, forkerte eller ombyttede bogstaver i et ord eller for meget eller manglende luft mellem bogstaver eller ord.

Korrektur- og tastefejl adskiller sig fra andre fejl – for eksempel sætningsfejl og stavefejl – ved ikke at være resultatet af bevidste, skønt desværre forkerte beslutninger, men af uopmærksomhed.

Den slags fejl opstår let og er der mange af. Særligt korrekturfejlene kan være svære at fange, fordi stavekontrollen sjældent gør det. Men som nævnt kan stavefejlene også let smutte igennem.

Derfor må man selv gøre en indsats.

TRE FORSLAG

Vi har tre meget enkle forslag til, hvordan man læser sin egen tekst og fanger sprogføjlene. Dvs. til en god korrekturlæsning.

For det første: Man venter.

Hvis du læser teksten lige efter at have skrevet den, læser du ikke teksten, som står på skærmen eller på papiret, men teksten, som du har i hovedet. Og den er der jo ingen fejl i. Det bedste er derfor at sove på det. Har du ikke tid til det, så gå en tur, støvsug, tag et bad, hør et stykke musik. Har du heller ikke tid til det, så gå i hvert fald tre gange rundt om bordet.

For det andet: Man får en anden til det.

Når du har ventet – gået, badet – vil du stadig kende teksten så godt, at du let overser selv simple fejl som manglende ord og stavefejl. Du skal selvfølgelig selv læse teksten, men få også en anden til det. Lad være at hænge over skulderen på den anden imens, fortæl ikke vedkommende en masse om, hvad teksten handler om, og hvor god den er. Sig slet ikke noget, forhold dig i ro. Allerbedst: Gå ud af rummet.

For det tredje: Man læser teksten nedefra og op.

Du har genlæst teksten efter en pause. Du har fået en anden til det. Før, undervejs eller til sidst skal du læse teksten nedefra og op. Ikke ord for ord, det siger sig selv, men sætning for sætning. På den måde undgår du at blive forblindet af det gode indhold, de lækre overgange og det flotte billedsprog. Du ser ikke bare teksten og sætningerne, du ser også ordene og bogstaverne. Og derfor også fejlene.

Ud over at følge de tre enkle råd skal man selvfølgelig bruge gode og pålidelige opslagsværker, både i bogform og på nettet (for eksempel sproget.dk og Den Danske Ordbog, ordnet.dk/ddo). Man skal have nogen at spørge til råds og hellere spørge en gang for meget end en gang for lidt. Og så skal man, som vi indledte med at skrive, kende sprogr reglerne så godt, at man ikke behøver at tænke så meget over dem eller ikke behøver at lade sig forstyrre, hvis man alligevel gør det.

Bliver dit liv ikke på den måde frit og lykkeligt, så bliver forhåbentlig dit liv som sprogbruger og skribent lidt lettere.

SVAR PÅ ØVELSERNE

ØVELSE – SÆT KOMMA I SÆTNINGERNE

Også **de kølige nætter** fortsætter, siger **Anders Brandt**.

Men nu **har** mindst **tre personer** politianmeldt foreningen, fordi **de mener**, at **de er** blevet snydt.

Det samme **vil Preben Bang Henriksen**, **der er** retsordfører for Venstre efter at være blevet præsenteret for kritikken fra advokaterne.

Personen overlevede og fik hjælp af de danske soldater, da **de nåede** frem til skibet.

Der står dog ikke noget om, hvordan **pengene skal** findes, eller hvor mange af dem **lønmodtagerne skal** levere.

Min forventning er, at **de tager** det lige så alvorligt, som **jeg gør**, og derfor **forventer jeg** også, at **de påtager** sig ansvaret for, at **der** hurtigst muligt **bliver** fundet en løsning, så **Matilde** igen **kan** bedrive journalistik i Ukraine.

Konflikten mellem de to lande skyldes politiske uoverensstemmelser, **som går** næsten et århundrede tilbage, og både militære og handelsmæssige stridigheder, **som er** af nyere dato.

ØVELSE – SÆT KOMMA I SÆTNINGERNE

De stemmer tæller altså hverken med i det endelige valgresultat eller i stemmeprocenten, og **det er** et bekymrende højt tal, **mener valgforsker på Københavns Universitet Kasper Møller Hansen**.

For ud over at **lavere fart giver** højere sikkerhed og mindsker brændstofforbruget og CO₂-udledningen, så **kan det** også forbedre trafikafviklingen, hvis **der er** voldsom trængsel på vejene, **siger han**.

DR erfarer også, at Lars Findsen talte med familiemedlemmer om, hvorfor han var blevet sendt hjem, og om flere nyhedsartikler, som blev skrevet om sagen.

Ifølge tal fra interesseorganisationen Dansk Fjernvarme bliver 23,4 procent af al fjernvarme lavet af affald, og det kommer altså særligt op mod én million husstande til gode.

Anføreren for landsholdet, Cristiano Ronaldo, har på intet tidspunkt truet med at forlade landsholdet under opholdet i Qatar.

Det bekræfter den amerikanske præsident, Joe Biden, i en pressebriefing.

Bert van Wee, professor i transportpolitik ved Delft University of Technology, har regnet på de økonomiske effekter ved ændringen.

ØVELSE – FANG FEJLENE (KOMMAER)

De forkerte kommaer er markeret med rødt og understreget, de manglende er sat ind med grønt og understreget. Kommaer i parentes er valgfri.

For virksomheder, der handler med udlandet, vil det betyde nye krav og regler, som vil gøre handel vanskeligere.

I februar blev hun for første gang under Lars Søndergaards ledelse udtaget til det danske landshold, efter at have været væk fra holdet i knap halvandet år.

Men mon ikke vi kommer over målstregen, siger museumsdirektør ved Nordjyllands Historiske Museum, Lars Chr. Nørbach.

Få dage før fundet af den døde ørn, blev ørnen, der er en hun, set på reden sammen med hannen på webkameraet.

Det, mener jeg, simpelthen er en vigtig del af deres dannelse.

Det eneste, vi har interesse i, er, om de snyder til eksamen, siger hun.

Ved at give øget adgang til ydelser på tværs af grænserne med det nye forslag, fremmer man et mere passivt europæisk arbejdsmarked end et aktivt.

Derfor vides det heller ikke, hvor mange elever, der har haft programmet installeret i dag.

Efter fire et halvt år er vi nu færdige, og at Kronprinsen endda ville komme og klippe båndet, er altså fantastisk, siger han.

Derfor, mener hun, at influencerne har en del af ansvaret.

Men modsat hjertesygdom, er de mennesker, der døde af luftforurening, ikke en gruppe for sig i Danmarks Statistiks liste over, hvad danskere døde af i 2015.

ØVELSE – SÆT KOMMA I SÆTNINGERNE (UDEN STARTKOMMA)

Det ville ikke være rimeligt, siger Stephanie Lose.

Hvis man bor i Storbritannien, skal man helst ikke komme alvorligt til skade i løbet af de næste dage.

Men måden skilsmissefamilier indretter sig på, har forandret sig markant.

Hun peger på flere forskellige faktorer der kan forklare den store stigning.

Kina har ført en hård coronapolitik, og der er ikke noget der tyder på at styret vil slække på sikkerhedskravene.

Ved hjemkomsten blev de argentinske fodboldspillere mødt af en gigantisk fest, og den kan du se billeder fra her.

Træneren, som selv er tidligere verdensmester, lykønskede vinderne.
(Parentetisk sætning)

Det er klart at når det kommer til bygningsvedligeholdelse, så skruer vi nok lige lidt ned for blusset.

Årsagen er at SVM-regeringen ønsker at gennemføre reformer der finder flere hænder til arbejdsmarkedet, og en del af de hænder sidder på folk der er så nedslidte at de ikke kan arbejde mere end 15 timer om ugen.

Her viste skjulte optagelser blandt andet at hun blev hejst op i en lift på trods af store smerter, og at ansatte undlod at skifte hendes ble i timevis selvom de gav udtryk for at det var påkrævet.

ØVELSE – FANG FEJLENE (I ÉT ELLER TO ORD)

Hertil skal lægges lån for maj og juni ~~even~~ i (oveni), hvilket betyder, at beløbet efter alt at dømme overstiger fire milliarder kroner.

Hun valgte ~~istedet~~ (i stedet) at trække sig fra rampelyset for en stund.

Bjergene, som rytterne i morgen skal køre ~~opad~~ (op ad), har nogle af tourens største stigninger.

Entreprenørmaskinerne var gået ~~igang~~ (i gang) med at grave ud til en ny frysetunnel på Danish Crowns slagteri i Rønne ...

Nu viser erfaringer fra et ~~tre-årigt~~ (treårigt) projekt, at netop det praktiske arbejde gør en forskel, når eleverne skal få en fod indenfor på arbejdsmarkedet.

Hjælpen kan slet ikke fratages en borger, som er omfattet af personkredsen og er bevilliget den én gang, ~~med mindre~~ (medmindre) man vurderer, at han eller hun er så selvhjulpent, at der ikke er brug for en ledsager.

Med slagord og trusler mod navngivne politikere overmandede de betjentene og tiltvang sig adgang til bygningen og belejrede alt fra talerstole til de folkevalgtes kontorer, ~~altimens~~ (alt imens) politikere i al hast måtte evakueres fra Kongressens to kamre.

Da sagde hun, at ~~hun ihvertfald~~ (i hvert fald) ville tage hunden med, hvis vi skulle flygte.

Det gør nok også, at det ikke bliver en ~~ligeså~~ (lige så) interessant historie.

Mina Azzam har ikke så høje udgifter til sine børn, blandt andet fordi børnenes ~~bedste forældre~~ (bedsteforældre) betaler meget tøj og mad.

ØVELSE – FANG FEJLENE (BINDESTREGER)

Her præsenterede danske hjerteforskere ~~16 års opfølgningen~~ (16-årsopfølgningen) på det banebrydende ~~DANAMI-2 studie~~ (DANAMI-2-studie).

Og det initiativ gav ~~ophavsmændene og -kvinderne~~ (ophavsmændene og -kvinderne) bag idéen 31.213 grunde til at gøre det igen.

Mange af dem mangler dog at definere, hvordan de vil arbejde med både indholdet og de muligheder, som ~~e-sports-segmentet~~ (e-sports-segmentet/ e-sportssegmentet) kan tilbyde, siger han.

Og i Jack & Jones butikkerne (~~Jack & Jones-butikkerne~~) venter der også gæsterne en overraskelse.

Flagdagen kan i år fejre ~~10-års jubilæum~~ (10-årsjubilæum).

Dronning Margrethe var i dag på officielt besøg i ~~Slesvig-Holsten~~ (Slesvig-Holsten) i Tyskland.

Christian Eriksen og Gibraltars Andrew Hernandez under EM-kvalifikationskampen (EM-kvalifikationskampen) torsdag aften.

Og så er Peter Kofod også en mulig udfordrer til Morten Messerschmidt, hvis han og hans støtter vælger at bruge et punktum i Meld-og-Feld-sagen (Meld og Feld-sagen) til at indlede et formandsopgør.

Los del Río, der i Spanien var kendt for deres tilbagelåenede lounge-og-flamenco-musik (lounge- og flamenco-musik/lounge- og flamencomusik).

Sangerindens make-up brands (makeup-brands/makeupbrands) har løftet hendes formue til milliardklassen.

ØVELSE – FANG FEJLENE (APOSTROFFER)

Vanopslaghs – og dermed LAs (LA's) – muligheder må betegnes som hæderlige.

DRs (DR's) serieekspert har en del halvbagte holdninger til HBO-hittet 'Vikings'.

En ny opfindelse fra et hold af forskere på Caltech, NASAs (NASA's) Jet Propulsion Laboratory og Honda kan betyde, at du i fremtiden kan nøjes med at oplade din smartphone én gang om ugen.

Spillestedet kan minde om en af de vovede kabareter i 1920'ernes (1920'ernes) Berlin.

Med sparekravene vil der i fremtiden blive uddannet færre cand.mag'er (cand.mag.er) og flere kandidater med en mere erhvervsrettet profil.

Jeg er fløjet ind med et af FN's (FN's) særlige fly, som sikrer transport af nødhjælp og hjælpearbejdere.

ØVELSE – FANG FEJLENE (STORE ELLER SMÅ BOGSTAVER)

Thyborøn lægger hårdest for: her (Her) er der allerede registreret stormende kuling i middelvinden (22,1 m/s) og stærk storm i vindstødene (29,5 m/s).

Selvom det danske kongehus og statsministeriet (Statsministeriet) bød den amerikanske præsident velkommen, valgte præsidenten at aflyse sit visit.

Men det er en række parlamentsmedlemmer fra både de-konservative (De Konservative) og oppositionspartiet Labour gået sammen om at forsøge at forhindre.

Men så kom en hjælpende hånd fra uventet side: Ungdomsskolen (ungdomsskolen).

Ansvarer ligger ifølge eksperten hos Styrelsen for arbejdsmarked og Rekruttering (Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering).

Senest har Socialdemokratiet og SF opfordret Undervisningsministeren (undervisningsministeren) til at droppe Den Digitale Prøvevagt.

Det er et af 10'ernes største rapfænomener: Syngende (syngende) rappere.

Da Astralis vandt sin første majorturnering i 2017, blev de fejret på Københavns rådhus (Rådhus).

Der er forskellige kommunale ordninger, men med to fællestræk: Økonomisk (økonomisk) støtte til fritidsaktiviteten kombineres med fritidsvejledning.

Flere internationale og Zimbabwiske (zimbabwiske) medier skriver, at kampene er blusset voldsomt op.

Men en ny opgørelse fra Idrættens Analyse institut (Institut) viser, at 40 af landets kommuner ikke har et tilbud om økonomisk hjælp.

ØVELSE – FANG FEJLENE (NOGEN ELLER NOGLE)

Jeg har ikke haft nogle (nogen) kreative input.

Konsekvenserne er, at man som patient i de her længerevarende forløb nogen (nogle) gange har mange spørgsmål, og at man ikke rigtig føler, at der helt kommer svar på de spørgsmål.

Han brugte dog en finte, som det viste sig, at der ikke var nogle (nogen) sanktioner mod.

Carrie Lam har ifølge medier tæt på kommunistpartiet fået strenge anvisninger om ikke at give nogle (nogen) indrømmelser til demonstranterne.

Nogen (Nogle) dage var jeg så sulten, at jeg troede, jeg skulle dø, sagde Whyte i et interview med The Guardian.

Jeg bilder mig ind, at min fordel er, at jeg ikke har været engageret i nogle (nogen) af de fløjkrige.

Der kan det være en god idé at kigge efter svanemærkede produkter, der som udgangspunkt ikke har nogle (nogen) fluorerede kemikalier, siger Anne Marie Vinggaard.

Vi er godt klar over, at det ikke var nogen sag at svare rigtigt i øvelsen her. Men så fik vi vist nogle flere eksempler.

ØVELSE – FANG FEJLENE (BØJNINGSFEJL)

De unge er vant til, at de har skulle (skullet) tilpasse sig rammerne.

Til gengæld er belønningen stor, når det lykkedes (lykkes) at få en borger tættere på arbejdsmarkedet.

Det er jo ikke nogen hemmelighed, at sundhedsreformen har måtte (måttet) vente på, at vi kom et bedre sted hen i forhold til den pandemi, som sundhedsvæsenet skulle håndtere.

For de influencere, der ikke snyder med sine (deres) følgertal, fremstår som nogle, der ikke har særligt mange følgere.

Undersøgelseskommissionen om Skat skriver i et notat fra juni 2018, at Skattestyrelsen (Skat) slet ikke har søgt i sine dokumenter, når Skat har skulle (skullet) finde dokumenter frem og udlevere dem til kommissionen.

Der er plads til alle, og folk ligger (lægger) det i ballonen, de vil.

I film skal det helst se vildt og ekstremt ud, når noget sprænger (springer) i luften.

Arrestordren skal være blevet givet videre til Interpol, som ikke har ville (villet) kommentere sagen.

DF har tidligere erklæret sig parate (parat) til at betale i alt 2,5 millioner EU-støttekroner tilbage.

Han arbejdede på at snitte et hjerte til hans (sine, medmindre det er en andens døtre) tre døtre.

Klimaændringerne sætter sine (deres) tydelige spor på de havnebyggerier, der er i gang i Danmark.

Debicki skal portrættere prinsesse Diana op til sin (hendes) død i 1997.

Det, der ligger derimellem, ligger (lægger) man i fryseren i et døgn.

En af dem er 57-årige Ceva Seymour, der fortæller, at hende (hun) og hendes familie måtte nagle taget fast til gulvet med reb og søm under orkanen.

Postnord mener, at de (virksomheden/selskabet el.lign.) bliver ramt urimeligt på grund af den måde, bøden bliver opgjort på.

Hun skyder på alt det, som ikke ligger (lægger) sig ned for hende, forklarer han.

Og har de tegnet en kontrakt med Rusland om at levere det, hvor de har insisteret på, at det ikke har måtte (måttet) monteres på militærkøretøjer?

REGISTER

adverbium	34
af eller ad	91
afledning	59
apostrof	59
apposition	23
artikel	65
bestemthedsendelse	40
bindeord	15
bindestreger	49
biord	34, 42
bydeform	12
bøjningsfejl	77
citator	60
dens/dets	79
deres	80
eder	65
egennavn	64
ejefald	59, 60, 77
ejestedord	77
ekstraposition	22
ens	80
ental eller flertal	85
ét eller to ord	39
faste udtryk og vendinger	93
finit	9
flerleddede navne	65, 69
forholdsordsled	42
forkortelsespunktum	59
forstærkende førsteled	40
forvægt	27
fremmede og sære-bindestreger	51
fremmedord	41, 51, 60
frie prædikativer	22
frie tillægsord	22

fugebogstav	39
futtogskommaet	11
Gedser-Rostock-bindestregen	50
genbrugssætningskommaet	20
grundled	9
gruppesammensætninger	49, 69
halvandensætningskommaet	20
handling eller tilstand	83
hans eller sin	77
hans, hendes, sin, dens, dets ens, deres	77
helsætning	32
her bestemmer du selv-kommaet	21
hov, der kommer noget mere-kommaet	21
ikkeparentetisk ledsætning	34
ikke-prøven	34
indskudskomma	11
indskudt sætning	11, 26
initialforkortelser	68
inkvit	63
intransitivt	82
kommaer	9
komma uden startkomma	32
kommamagneter	15
kongruensfejl	92
kontamination	93
korrekturfejl	94
korrekturlæsning	95
kort tillægsform	83, 84
lang tillægsmåde	78
ledsætning	32
ligge eller lægge	82
låneord	41
navneform	78, 84
navnetillæg	23
neksus	10
nogen eller nogle	73

noget med led-bindestregen	49
nutid eller datid	84
ombytningsprøven	16
opremsningskomma	19
ordfejl	90
ordforbindelser	41, 42
overskrive	93
parentetisk ledsætning	34
præpositionsforbindelser	42
punktopstillinger	64
relativsætninger	17
Rip, Rap, Rup-komma	19
sammenligninger	78
sammensatte ord	39
selvstændige sætningsdele	20
sidde eller sætte	82
sideordningsbindeord	34
skjult sætning	78
skråstreger	55
slutkomma	26
spørgende tilføjelser	22
startkomma	9, 32
stavefejl	89
store eller små bogstaver	63
styrelse	42
suffiks	59
symboler	50, 59
sætning	9
sætningsdannende	9
sætningsfejl	92
sætningsknuder	28
sætningskoblinger	15
sætningsord	78
taltegn	59
tastefejl	94
tiltaleord	67

tiltalepronomener	67
tiltalestedord	67
titulaturer	67
transitivt	82
uden ord-bindestregen	50
udråb	22, 65
udsagnsled	9
udvidede bindeord	15
ufuldstændige helsætninger	28
underordningsbindeord	34

KOLOFON

© DR 2023

Fang sprogfejlene – og lev et frit og lykkeligt liv
er udgivet af DR's sprogredaktion

Redaktør: Martin Kristiansen

Forfatter: Thomas Thurah

Sprogfaglig konsulent: Kenneth Reinecke Hansen

Layout: DR Design

ISBN: 978-87-7109-000-0

1. udgave

DR

SPROG
BOOKLET #1